

**Národné osvetové centrum
Kabinet výskumu kultúry**

**Voľný čas stredoškôľakov, ich postoj k extrémizmu
a skúsenosti s látkovými závislosťami
(záverečná správa z výskumu – vybrané kapitoly)**

**Doc. PhDr. Elena Hradiská, CSc.
Doc. PhDr. Alojz Ritomský, CSc.**

**Bratislava
október 2009**

Úvod

Predkladaný výber výsledkov vychádza zo záverečnej správy, ktorá nadväzuje na dva predchádzajúce výskumy realizované v rokoch 2003 a 2007 u stredoškolskej mládeže na Slovensku. Výskumné projekty vznikli v Kabinete výskumu kultúry Národného osvetového centra v Bratislave. Prvý mal názov *Vhodné spôsoby trávenia voľného času mládeže ako prevencia rôznych druhov závislostí* a druhý *Spôsoby trávenia voľného času v súvislosti so sebahodnotením mládeže a postojmi k extrémizmu* (autori: E. Hradiská, A. Ritomský). Vo výskume sme pokračovali aj v roku 2009.

Výskumné ciele

I. Voľný čas

Za voľný čas považujeme čas, ktorý môže jedinec tráviť slobodne podľa svojich záujmov, je to čas mimo pracovných, školských i mimoškolských povinností. Do voľného času sa nepočíta čas potrebný za zabezpečenie individuálnych potrieb (osobná hygiena, spánok a pod.).

Sledovanie problematiky voľného času sme rozdelili do nasledujúcich častí:

1. Frekvencia voľnočasových aktivít, kde sme zaradili:

- mediálne aktivity
- komunikačné aktivity
- aktivity spojené s fyzickou činnosťou
- vzdelávacie a tvorivé aktivity
- športové aktivity

2. Typológia mládeže

3. Vnímanie voľného času

Pre detailnejšie spracovanie problematiky voľného času táto časť bola doplnená otázkami týkajúcimi sa:

- *subjektívneho vnímania dostatku, resp. nedostatku voľného času*
- *vplyvu sociálneho okolia na spôsob trávenia voľného času*
- *vnímania spokojnosti s náplňou voľného času*
- *príčin nespokojnosti s náplňou voľného času.*

Vzhľadom na skutočnosť, že dotazníky z roku 2007 a 2009 boli pokiaľ ide o sledovanie aktivít voľného času identické, prinášame porovnanie voľnočasových aktivít u stredoškolskej mládeže v roku 2007 a 2009.

II. Postoje k extrémizmu

Extrémizmom rozumieme „verbálne, grafické, fyzické alebo iné aktivity spojené s pravidla s vyhraneným ideologickým alebo iným kontextom, zväčša s absenciou hmotnej pohnútky, ktoré vyvíjajú jednotlivci alebo skupiny osôb s názormi výrazne vybočujúcimi zo všeobecne uznávaných spoločenských noriem so zreteľnými prvkami intolerancie, najmä rasovej, národnostnej, náboženskej alebo inej obdobnej neznášanlivosti, ktoré útočia proti demokratickým princípom, spoločenskému usporiadaniu, životu, zdraviu, majetku alebo verejnému poriadku.“ (*Návrh koncepcie boja proti extrémizmu*. Bratislava 2006)

Cieľom výskumu v tejto časti bolo odhaliť, ako mladí ľudia – stredoškolskí študenti vnímajú pravicové, ľavicové marginálne skupiny, aký je ich postoj k národnostným a

etnickým skupinám, všeobecne k prisťahovalcom a utečencom. Zaujímal nás aj ich postoj k špecifickým skupinám, a to k náboženským sektám a športovým chuligánom.

Cieľmi bolo identifikovať a poznať:

Všeobecné postoje k prejavom extrémistických hnutí, dodržiavaniu ľudských práv a tolerancii k extrémistickým názorom.

Vnímanie miery ohrozenia Slovenska zo strany marginálnych skupín spoločnosti, národnostných a etnických skupín.

Vnímanie a obavy z trestných činov na Slovensku motivovaných rasovou, národnostnou, etnickou neznášanlivosťou.

Názory mladých ľudí na intervencie štátu a polície voči extrémistickým skupinám.

Zdroje informácií o extrémistických hnutiach.

Vzťah mladých ľudí k organizovaným skupinám.

III. Skúsenosti s fajčením, alkoholom, drogami, hracími automatmi

Cieľom tejto časti výskumu je identifikovanie miery závislosti (fajčenie, alkohol, drogy, hracie automaty) na pozadí sociodemografických znakov ako je pohlavie, vek, typ navštevovanej školy veľkosť bydliska. Predmetom skúmania bolo aj identifikovať vzťah mládeže k látkovým (fajčenie, alkohol, drogy) a nelátkovým závislostiam (hra na automatoch) v súvislosti so životnou úrovňou mládeže a mierou ich spokojnosti s náplňou voľného času.

Výskumné otázky:

Zmenil sa vzťah k látkovým a nelátkovým závislostiam u mladých ľudí v porovnaní s výskumom v roku 2003, 2007?

Súvisí vzťah k látkovým a nelátkovým závislostiam s charakteristikami ako pohlavie, vek, veľkosť bydliska, životná úroveň rodiny?

Súvisí vzťah k látkovým a nelátkovým závislostiam so spôsobmi trávenia voľného času?

Metóda

Výberová vzorka

Zámerný výber študentov 2. a 3. ročníkov stredných škôl (zastúpené boli gymnáziá, stredné odborné školy, stredné odborné učilište bez maturity a s maturitou), celkovo z 18 stredných škôl z východného, stredného aj západného Slovenska. Dotazník vyplnilo 1262 respondentov. Výber bol konštruovaný tak, aby v ňom boli proporcionálne k populácii študentov stredných škôl zastúpené typy škôl a jednotlivé regióny Slovenska (západ, stred, východ). Výskum sa realizoval na tých istých školách ako v roku 2007, respektíve na podobných školách, napr. v roku 2007 sa výskumu zúčastnili študenti Konzervatória v Žiline, v roku 2009 Konzervatória v Banskej Bystrici.

Identifikačné znaky výberovej vzorky:

pohlavie, vek, veľkosť bydliska, návšteva školy v mieste bydliska, miesto trávenia voľného času, typ školy, zloženie rodiny. Nasledujúce tabuľky charakterizujú výberový súbor.

Tabuľka 1 Charakteristika výberového súboru podľa pohlavia

		Počet	%	Počet	%
		2007	2007	2009	2009
Pohlavie	chlapec	542	45,3%	522	41,4%
	dievča	655	54,7%	740	58,6%

<i>Spolu</i>		1197	100,0%	1262	100,0%
--------------	--	------	--------	------	--------

Tabuľka 2 Charakteristika výberového súboru podľa veku

		Počet	%	Počet	%
		2007	2007	2009	2009
<i>Vek</i>	<i>15 až 16 rokov</i>	147	12,3%	195	15,5%
	<i>17 rokov</i>	447	37,5%	561	44,5%
	<i>18 rokov</i>	486	40,8%	414	32,8%
	<i>19 a viac rokov</i>	112	9,4%	91	7,2%
<i>Spolu</i>		1192	100,0%	1261	100,0%

Tabuľka 3 Charakteristika výberového súboru podľa veľkosti bydliska

		Počet	%	Počet	%
		2007	2007	2009	2009
<i>Počet obyvateľov v mieste bydliska</i>	<i>obec do 2000 obyvateľov</i>	236	20,0%	265	21,6%
	<i>obec do 2000 do 5000 obyvateľov</i>	229	19,4%	301	24,5%
	<i>mesto do 10 000 obyvateľov</i>	122	10,3%	139	11,3%
	<i>mesto do 50 000 obyvateľov</i>	323	27,3%	265	21,6%
	<i>mesto do 100 000 obyvateľov</i>	45	3,8%	84	6,8%
	<i>mesto nad 100 000 obyvateľov</i>	227	19,2%	174	14,2%
<i>Spolu</i>		1182	100,0%	1228	100,0%

Tabuľka 4 Charakteristika výberového súboru podľa miesta školy

		Počet	%	Počet	%
		2007	2007	2009	2009
<i>Navštevuje školu v mieste bydliska</i>	<i>áno</i>	457	38,2%	426	34,2%
	<i>nie</i>	739	61,8%	819	65,8%
<i>Spolu</i>		1196	100,0%	1245	100,0%

Tabuľka 5 Charakteristika výberového súboru podľa miesta trávenia voľného času

		Počet	%	Počet	%
		2007	2007	2009	2009
<i>Kde trávia väčšinu</i>	<i>v mieste školy</i>	219	22,5%	250	23,0%

<i>svojho voľného času</i>	<i>v mieste bydliska</i>	582	59,8%	654	60,1%
	<i>škola a bydlisko sú na jednom mieste</i>	173	17,8%	185	17,0%
<i>Spolu</i>		974	100,0%	1089	100,0%

Tabuľka 6 Charakteristika výberového súboru podľa typu navštevovanej školy

		Počet	%	Počet	%
		2007	2007	2009	2009
<i>Typ školy</i>	<i>stredné odborné učilište bez maturity</i>	58	4,8%	52	4,2%
	<i>stredné odborné učilište s maturitou</i>	229	19,1%	139	11,2%
	<i>Stredná odborná škola</i>	472	39,4%	545	43,8%
	<i>gymnázium</i>	439	36,6%	508	40,8%
<i>Spolu</i>		1198	100,0%	1244	100,0%

Tabuľka 7 Charakteristika výberového súboru podľa typu rodiny

		Počet	%	Počet	%
		2007	2007	2009	2009
<i>Zloženie rodiny</i>	<i>obidvaja rodičia a dieťa/deti</i>	821	68,6%	840	67,9%
	<i>jeden rodič a dieťa/deti</i>	128	10,7%	152	12,3%
	<i>obidvaja rodičia, dieťa/deti a starí rodičia/rodič</i>	162	13,5%	155	12,5%
	<i>jeden rodič, dieťa/deti a starí rodičia/rodič</i>	40	3,3%	45	3,6%
	<i>iný typ rodiny</i>	45	3,8%	46	3,7%
<i>Spolu</i>		1196	100,0%	1238	100,0%

Tabuľka 8 Charakteristika výberového súboru podľa životnej úrovne rodiny

		Počet	%
<i>Životná úroveň rodiny</i>	<i>máme všetko, čo potrebujeme</i>	497	40,1%
	<i>v niečom sa uskromníme, ale vcelku slušne žijeme</i>	682	55,0%
	<i>máme len na nevyhnutné každodenné potreby</i>	44	3,6%
	<i>žijeme v ustavičnom nedostatku</i>	16	1,3%
<i>Spolu</i>		1239	100,0%

Tabuľka 9 Zoznam škôl a počet študentov zúčastnených vo výskume

		Počet	%	Počet	%
		2007	2007	2009	2009
škola	<i>Združená hotelová akadémia, Bratislava</i>	68	5,7%	83	6,6%
	<i>Stredná priemyselná škola elektrotechnická K. Adlera, BA</i>	80	6,7%	69	5,5%
	<i>Gymnázium, Košice</i>	86	7,2%	78	6,2%
	<i>Gymnázium, Kežmarok</i>	87	7,2%	88	7,0%
	<i>Stredné odborné učilište poľnohospodárske, Kežmarok</i>	46	3,8%	80	6,3%
	<i>Stredná odborná škola poľnohospodárska, Kežmarok (v roku 2009 zlúčené so Stredným odborným učilištom poľnohospodárskym)</i>	31	2,6%		
	<i>Stredné odborné učilište služieb, Podolíne</i>	74	6,2%	80	6,3%
	<i>Stredná združená škola scénického výtvarníctva, Bratislava</i>	68	5,7%	62	4,9%
	<i>Stredné odborné učilište potravinárske, Košice</i>	64	5,3%	65	5,1%
	<i>Gymnázium Dona Bosca, Nová Dubnica</i>	67	5,6%	92	7,3%
	<i>Obchodná akadémia, Čadca</i>	89	7,4%	88	7,0%
	<i>Stredné odborné učilište strojárske, Kysucké Nové Mesto</i>	62	5,2%	90	7,1%
	<i>Konzervatórium, Žilina/Banská Bystrica</i>	74	6,2%	53	4,2%
	<i>Gymnázium, Žilina – Veľká Okružná</i>	63	5,2%	86	6,8%
	<i>Gymnázium, Dunajská Streda</i>	67	5,6%	83	6,6%
	<i>Gymnázium, Skalica</i>	70	5,8%	82	6,5%
	<i>Stredná zdravotnícka škola, Skalica</i>	59	4,9%	49	3,9%
<i>Hotelová akadémia, Šamorín</i>	46	3,8%	59	4,7%	
<i>Spolu</i>		1201	100,0%	1266	100%

Porovnanie počtu zastúpených študentov – stredoškolákov vo výskume v roku 2007 a 2009 je veľmi podobné, čo umožňuje porovnávať posuny v hodnotení voľného času, názory týkajúce sa extrémizmu aj výsledky týkajúce sa drogových závislostí.

Vo výskume bola použitá dotazníková metóda, aplikovaná prostredníctvom odborných pracovníkov Kultúrneho observatória Národného osvetového centra v Bratislave na vybraných školách. Výskum bol realizovaný v mesiaci marec – apríl 2009.

Výpočty boli uskutočnené pomocou štatistického systému SPSS.

Výsledky

I. Voľný čas mládeže

Frekvencia voľnočasových aktivít

Frekvenciu všetkých voľnočasových aktivít sme zisťovali na 5-bodovej škále: 1 - aktivitu vôbec nevykonáva, 2 – menej ako 1 krát mesačne, 3 – menej ako 1 krát do týždňa, 4 – aspoň raz do týždňa, 5 – aktivitu vykonáva každý deň. Nasledujúce tabuľky zobrazujú frekvenciu aktivít rozdelených podľa súvisiacich činností.

Tabuľka 1.1 Distribúcie frekvencie mediálnych aktivít (v %)

Percentuálne rozdelenie častosti aktivít	Rok	1	2	3	4	5	Spolu
Počúvam hudbu	2007	0,3	0,8	1,3	10,0	87,7	100,0
	2009	0,2	0,6	1,0	9,2	89,1	100,0
Sledujem televíziu	2007	1,3	1,0	4,3	27,8	65,7	100,0
	2009	1,7	2,0	4,5	29,6	62,3	100,0
Počúvam rozhlas	2007	25,5	13,2	13,8	25,5	21,9	100,0
	2009	30,5	11,8	17,9	23,1	16,8	100,0
Čítam dennú tlač	2007	15,3	9,9	18,4	38,4	18,1	100,0
	2009	20,1	12,3	18,4	33,7	15,4	100,0
Čítam časopisy	2007	7,7	9,6	19,9	50,0	12,7	100,0
	2009	10,9	16,2	22,7	41,5	8,7	100,0
Pozerám video / DVD	2007	5,0	16,4	29,7	40,6	8,2	100,0
	2009	4,8	16,2	30,1	40,8	8,1	100,0
Čítam knihy	2007	32,7	28,6	14,1	16,2	8,3	100,0
	2009	33,6	24,8	15,1	17,2	9,3	100,0
Komunikujem na internete	2007	12,7	7,3	10,0	29,5	40,5	100,0
	2009	4,8	2,9	6,8	25,6	59,9	100,0
Pracujem na internete	2007	7,6	7,9	13,4	34,7	36,4	100,0
	2009	5,8	6,5	10,0	34,4	43,3	100,0

Ako vidieť na prvý pohľad z tabuľky, u stredoškolákov (celý súbor) poklesla frekvencia kontaktu s klasickými médiami (čítanie dennej tlače, časopisov, sledovanie televízie, počúvanie rozhlasu), naopak vzrástla frekvencia kontaktu s internetom (komunikácia, práca na internete). Potešujúci môže byť nárast čítania kníh.

Tabuľka 1. 2 Distribúcie frekvencie komunikačných aktivít (v %)

Percentuálne rozdelenie častosti aktivít	Rok	1	2	3	4	5	Spolu
Rozprávam sa s rodičmi	2007	1,3	1,2	3,4	20,3	74,0	100,0
	2009	1,7	1,3	3,0	18,2	75,8	100,0
Trávim čas spolu so súrodencom / súrodencami	2007	5,5	6,8	11,8	32,2	43,7	100,0
	2009	12,4	4,8	9,4	29,7	43,7	100,0
Stretávam sa s kamarátmi	2007	1,2	1,5	5,3	34,9	57,1	100,0
	2009	1,0	2,9	4,3	33,4	58,5	100,0
Trávim čas vo dvojici	2007	32,1	4,9	8,0	29,2	25,9	100,0
	2009	32,9	6,1	6,6	28,1	26,4	100,0
Navštevujem kaviarne, pohostinstvá	2007	8,8	12,0	19,1	48,6	11,4	100,0
	2009	8,0	11,9	20,0	46,8	13,3	100,0
Komunikujem na internete	2007	12,7	7,3	10,0	29,5	40,5	100,0
	2009	4,8	2,9	6,8	25,6	59,9	100,0
Chodím na diskotéky	2007	32,7	27,2	17,7	21,1	1,3	100,0
	2009	34,0	26,0	18,2	19,9	1,8	100,0

Komunikačné aktivity v mnohých položkách ostávajú na rovnakej úrovni ako v roku 2007 (rozprávanie sa s rodičmi, komunikácia so súrodencami, stretávanie sa s kamarátmi, trávenie času vo dvojici, chodenie na diskotéky), aj keď v niektorých položkách je nárast, nejde o štatisticky významné údaje. Výraznejšie je každodenné navštevovanie pohostinstiev a kaviarní. Najpodstatnejší rozdiel je v dennej komunikácii na internete (takmer 60%) mladých ľudí.

Tabuľka 1. 3 Distribúcie frekvencie aktivít spojených s fyzickou činnosťou (v %)

Percentuálne rozdelenie častosti aktivít	Rok	1	2	3	4	5	Spolu
Starám sa o psa, mačku a pod.	2007	43,4	4,6	5,3	16,7	30,0	100,0
	2009	44,8	4,9	5,1	15,2	30,0	100,0
Brigádujem	2007	45,9	21,4	9,1	19,7	3,9	100,0
	2009	50,4	23,4	8,5	14,7	2,9	100,0
Pomáham v domácnosti	2007	1,3	4,1	9,5	42,9	42,1	100,0
	2009	1,8	4,2	9,2	43,2	41,6	100,0

Aktivity spojené s fyzickou aktivitou sa nemenia, ich frekvencia vykonávania v roku 2009 je veľmi blízka roku 2007.

Tabuľka 1. 4 Distribúcie frekvencie vzdelávacích a tvorivých aktivít (v %)

Percentuálne rozdelenie častosti aktivít	Rok	1	2	3	4	5	Spolu
Venujem sa vlastnej umeleckej činnosti	2007	44,2	6,1	6,2	21,1	22,3	100,0
	2009	49,7	6,6	5,7	20,1	17,9	100,0
Pracujem na internete	2007	7,6	7,9	13,4	34,7	36,4	100,0
	2009	5,8	6,5	10,0	34,4	43,3	100,0
Venujem sa samoštúdiu	2007	36,6	18,8	16,5	22,4	5,7	100,0
	2009	37,0	18,9	17,9	20,3	6,0	100,0
Chodím do záujmového krúžku	2007	67,9	3,5	2,5	18,8	7,2	100,0
	2009	65,4	3,0	2,6	20,7	8,3	100,0
Chodím na kurzy	2007	77,8	3,0	1,3	16,8	1,1	100,0
	2009	76,7	3,5	2,6	16,0	1,1	100,0
Chodím do organizácie pre mladých	2007	90,7	3,8	1,4	3,2	0,9	100,0
	2009	93,4	2,8	1,2	2,2	0,3	100,0

V roku 2009 v porovnaní s rokom 2007 môžeme konštatovať pokles aktivít súvisiacich s vlastnou umeleckou činnosťou. Aj keď sme v roku 2007 konštatovali veľmi malý záujem stredoškolákov o organizované formy trávenia voľného času, v roku 2009 je nezáujem o organizácie pre mladých ešte markantnejší. Vzdelávanie cez internet sa stáva medzi vzdelávacími a tvorivými aktivitami mladých ľudí dominantné.

Tabuľka 1. 5 Distribúcie frekvencie športových aktivít (v %)

Percentuálne rozdelenie častosti aktivít	Rok	1	2	3	4	5	Spolu
Športujem	2007	6,4	7,1	15,4	46,3	24,7	100,0
	2009	6,3	7,6	14,2	44,5	27,4	100,0
Venujem sa turistike, trampovaniu, výletom do prírody	2007	27,2	38,1	19,0	13,9	1,8	100,0
	2009	28,1	39,8	17,3	12,3	2,6	100,0

Denné športovanie uvádza viac ako štvrtina opýtaných respondentov – študentov stredných škôl, čo sa dá považovať za pozitívny signál, aj keď nárast v porovnaní s rokom 2007 nie je štatisticky významný.

Tabuľka 1. 6 Zmeny v aktivitách v porovnaní rokov 2007 a 2009 (štatistický test významnosti)

Aktivita	Mann-Whitney U	Z	p
Počúvam hudbu	746812,000	-1,121	,262

Sledujem televíziu	727770,000	-1,935	,053
Rozprávam sa s rodičmi	735957,000	-,959	,338
Trávim čas spolu so súrodencom / súrodenkami	661899,000	-1,257	,209
Stretávam sa s kamarátmi	740025,500	-,552	,581
Počúvam rozhlas	681832,500	-3,646	,000
Len tak oddychujem, nič nerobím	726973,500	-,849	,396
Trávim čas vo dvojici	695749,000	-,204	,838
Starám sa o psa, mačku a pod.	699156,500	-,512	,609
Čítam dennú tlač	682614,500	-3,969	,000
Čítam časopisy	639950,500	-6,682	,000
Športujem	734675,500	-1,024	,306
Navštevujem kaviarne, pohostinstvá	739762,000	-,727	,467
Pozerám video / DVD	747735,000	-,122	,903
Čítam knihy	738309,500	-,710	,478
Chodím na prechádzky	710588,000	-1,786	,074
Venujem sa vlastnej umeleckej činnosti	538016,500	-2,967	,003
Pracujem na internete	683023,500	-4,105	,000
Komunikujem na internete	578737,000	-10,860	,000
Chodím do kostola, na bohoslužby	738650,000	-,793	,428
Venujem sa samoštúdiu	736196,500	-,452	,651
Chodím na diskotéky	745533,500	-,469	,639
Brigádujem	695111,500	-3,170	,002
Sám / sama sa túlam	686717,000	-4,067	,000
Hráam počítačové hry	739813,000	-,529	,597
Navštevujem športové podujatia	719952,500	-1,756	,079
Chodím do záujmového krúžku	720941,500	-1,481	,139
Chodím na kurzy	741651,000	-,451	,652
Chodím do organizácie pre mladých	722894,000	-2,562	,010
Chodím do kina	728737,500	-1,560	,119
Venujem sa činnosti v prospech mesta /obce	745028,500	-,426	,670
Chodím na výstavy, do galérie	742520,000	-,581	,562
Chodím na koncerty populárnej hudby	742227,500	-,438	,662
Chodím na koncerty vážnej hudby	742095,000	-,355	,723
Chodím do divadla	733860,000	-,725	,469
Pomáham v domácnosti	746671,000	-,348	,728
Venujem sa turistike, trampovaniu, výletom do prírody	734417,500	-,958	,338
Nakupujem, chodím po obchodoch	699729,000	-2,897	,004

V hore uvedenej tabuľke sú červeným vyznačené štatisticky významné rozdiely v spôsoboch trávenia voľného času medzi rokmi 2007, 2009. Ako sme už uviedli, štatisticky

významný je pokles počúvania rozhlasu, čítania dennej tlače a časopisov. Štatisticky významný je pokles i v tvorivých aktivitách umeleckého charakteru, individuálne túlanie sa vo voľnom čase, podobne nakupovanie, chodenie po obchodoch. Výrazne narástla frekvencia aktivít spojená s internetom – komunikovanie na internete aj práca (vyhľadávanie informácií) s internetom.

Vnímanie objemu voľného času

Voľný čas je veličina, ktorá je prežívaná rôzne, dôležitý je subjektívny pocit z časového objemu, vyjadrený pocitom, že voľného času je veľa, primerane, alebo nedostatok. Nie je štatisticky významný rozdiel vo vnímaní časového objemu voľného času medzi rokom 2007 a 2009. Napriek tomu môžeme povedať, že sa zvýšilo percento tých stredoškolákov, ktorí majú veľa voľného času, rovnako tých, ktorí majú dostatok voľného času. Naopak zanedbateľne pokleslo percento študentov, ktorí majú málo, alebo pociťujú nedostatok voľného času. Celkovo sa súbor rozpadá na dve polovice, aj keď tá prvá, ktorá má dostatok voľného času je viac zastúpená, ako druhá, ktorá má, podľa ich vyjadrenia málo voľného času. Aj v tom vidíme subjektívnosť vnímania voľného času.

Tabuľka 1. 7 Distribúcie vnímania objemu voľného času (porovnanie rokov 2007 a 2009)

			2007	2009	Spolu
Pocit z množstva voľného času	mám veľa voľného času, až neviem čo s ním	počet	36	45	81
		%	44,4	55,6	3,3%
	mám dostatok voľného času	počet	574	647	1221
		%	47,0	53,0	49,6%
	mám málo voľného času	počet	561	546	1107
		%	50,7	49,3	44,9%
	nemám vôbec voľný čas	počet	28	27	55
		%	50,9	49,1	2,2%
Spolu	počet	1199	1265	2464	
	%	100,0	100,0	100,0	

Zaujímala nás odpoveď na otázku aké aktivity naplňajú voľný čas tých, ktorí majú veľa voľného času a na druhej strane tých, ktorí majú málo voľného času.

Pri prepočítaní voľnočasových aktivít na 365 dní v roku sme dostali indexy, ktoré vypovedajú o tom, ako často je tá-ktorá aktivita vykonávaná. Podľa indexu voľnočasových aktivít môžeme povedať, že tí ktorí majú veľa voľného času častejšie sledujú televíziu, viac sa stretávajú s priateľmi, častejšie oddychujú, viac pracujú aj komunikujú na internete, častejšie hrajú počítačové hry, v porovnaní s tými, ktorí majú málo voľného času. O niečo viac z nich chodí na kurzy, menej však pomáhajú v domácnosti.

Študenti stredných škôl ktorí subjektívne pociťujú nedostatok voľného času v porovnaní s tými, ktorí ho majú dostatok trávia viac času so súrodencami, menej sa

stretávajú s kamarátmi, častejšie sa starajú o domáce zvierá, viac čítajú knihy, menej sú na internete (práca, chat), takmer vôbec nehrajú počítačové hry, viac sa venujú samoštúdiu a častejšie pomáhajú v domácnosti.

Mohli by sme povedať, že stredoškólači, ktorí hovoria o tom, že majú veľa voľného času, trávajú ho viac pasívne – televízia, počúvanie rozhlasu, oddychovanie, počítačové hry, chaty. Naopak, ktorí subjektívne majú pocit nedostatku voľného času môže to vyplývať aj z toho, že voľný čas naplňajú viac zmysluplnými aktivitami, ako je samoštúdium, čítanie kníh, čas strávený so súrodencami aj pomoc v domácnosti.

Vplyv iných subjektov na spôsob trávenia voľného času

Spôsob, ako mladí ľudia trávajú voľný čas, do značnej miery závisí aj od toho, kto ovplyvňuje výber ich aktivít. Nasledujúca tabuľka zobrazuje, do akej miery ovplyvňuje charakter voľného času primárna skupina – rodina, ale aj priatelia a tí, ktorí sa podieľajú na výchove – učitelia a vychovávatelia. V porovnaní s predchádzajúcim výskumom sa dá konštatovať, že rozdiely medzi rokmi 2007 a 2009 v otázke ovplyvňovania voľného času sú štatisticky významné.

V roku 2009 sa výraznejšie uplatňuje vplyv rodičov študentov na trávenie ich voľného času, súčasne rodičia v porovnaní s ostatnými subjektmi najviac ovplyvňujú voľný čas študentov. Až za nimi študenti uviedli kamarátov a partiu. Porovnanie s rokom 2007 hovorí o miernom náraste vplyvu týchto skupín. Podobne o trochu sa zvýšilo percento tých študentov, ktorí uvádzajú, že sa samostatne rozhodujú o náplni voľného času. Výraznejšie poklesol vplyv súrodencov a priateľov, čiastočne sa zvýšil podiel učiteľov, vychovávateľov na spôsoboch trávenia voľného času u stredoškólačov.

Tabuľka 1. 8 Kto ovplyvňuje náplň voľného času (porovnanie rokov 2007 a 2009)

			2007	2009	Spolu
Kto najviac ovplyvňuje trávenie Tvojho voľného času	rodičia	počet	523	601	1124
		%	46,5	53,5	45,6%
	súrodenci	počet	70	45	115
		%	60,9	39,1	4,7%
	kamaráti, partia	počet	330	338	668
		%	49,4	50,6	27,1%
	samostatne sa rozhodujem	počet	184	189	373
		%	49,3	50,7	15,1%
	priateľ, priateľka	počet	67	60	127
		%	52,8	47,2	5,2%
	učitelia, vychovávatelia	počet	8	18	26
		%	30,8	69,2	1,1%
	iní	počet	19	11	30
		%	63,3	36,7	1,2%
Spolu	počet	1201	1262	2463	

	%	100,0	100,0	100,0
--	---	-------	-------	-------

Index niektorých voľnočasových aktivít u študentov, ktorí uviedli, že ich voľný čas ovplyvňujú hlavne rodičia sa líši od tých, ktorých voľný čas je ovplyvňovaný viac kamarátmi. Prejavilo sa to vo všetkých aktivitách, ktoré súvisia s rodinou: viac sa rozprávajú s rodičmi, viac času trávia so súrodencami, viac spoločne pozerajú televíziu. Častejšie sa starajú o domáce zvieratá, pomáhajú v domácnosti, častejšie chodia do kostola na bohoslužby. Aj keď frekvencia ich kontaktu s internetom je vysoká, trávia pri ňom menej času ako tí, ktorí vplyv rodičov na náplň voľného času nepociťujú tak intenzívne.

Spokojnosť s trávením voľného času

Podľa štatistickej analýzy údajov, rozdiel v spokojnosti s trávením voľného času nie sú štatisticky významné, ak porovnáme roky 2007 a 2009.

O niečo kleslo percento študentov, ktorí niekedy sú a niekedy nie sú spokojní s tým, ako trávia voľný čas. Tento počet však prevyšuje percento úplne, alebo takmer vždy spokojných respondentov s náplňou voľného času. Môžeme konštatovať, v roku 2009 sa zvýšilo percento študentov spokojných s náplňou voľného času a celkovo spokojných je viac ako 50% študentov.

Tabuľka 1. 9 Spokojnosť so spôsobom trávenia voľného času (porovnanie rokov 2007 a 2009)

			2007	2009	Spolu
Spokojnosť s tým, ako trávia svoj voľný čas	áno, som spokojný/á	počet	221	250	471
		%	46,9	53,1	19,1%
	takmer vždy som spokojný/á	počet	301	363	664
		%	45,3	54,7	27,0%
	niekedy áno, niekedy nie	počet	616	595	1211
		%	50,9	49,1	49,2%
	málokedy som spokojný/á	počet	52	50	102
		%	51,0	49,0	4,1%
	takmer nikdy nie som spokojný/á	počet	9	6	15
		%	60,0	40,0	,6%
	Spolu	počet	1199	1264	2463
		%	100,0	100,0	100,0

Dôvody, ktoré bránia tráviť voľný čas podľa vlastného želania

Na prvých troch miestach sa objavujú dôvody rovnaké ako v roku 2007, t.j. nedostatok finančných prostriedkov (zaznamenali sme o niečo nižšie percento tých, ktorí tento dôvod uviedli), druhým dôvodom je nedostatok príležitostí v mieste, kde trávia študenti voľný čas (aj tu je počet študentov, ktorí uvádzajú tento dôvod nižší) a napokon je to nedostatok voľného času. O niečo viac študentov uviedlo v porovnaní s rokom 2007 obmedzujúci vplyv

rodičov. Napokon treba uviesť, že nie je štatisticky významný rozdiel medzi rokom 2007 a 2009, tendencie z roku 2007 sa potvrdili.

Tabuľka 1. 10 Dôvody, ktoré bránia tráviť voľný čas podľa vlastných predstáv (porovnanie rokov 2007 a 2009)

		2007	2009	Spolu	
Dôvody, ktoré Ti bránia tráviť voľný čas tak, ako by si chcel/a	nedostatok finančných prostriedkov	počet	270	254	524
		%	51,5	48,5	39,9%
	nedostatok príležitostí v mieste, kde trávim väčšinu voľného	počet	216	206	422
		%	51,2	48,8	32,2%
	nedostatok voľného času	počet	101	103	204
		%	49,5	50,5	15,5%
	nedostatok informácií o možnostiach, ktoré sú	počet	11	13	24
		%	45,8	54,2	1,8%
	zákazy zo strany rodičov	počet	22	30	52
		%	42,3	57,7	4,0%
	zákazy zo strany školy, vychovávateľov	počet	5	4	9
		%	55,6	44,4	,7%
	chýba mi partia	počet	11	12	23
		%	47,8	52,2	1,8%
chýba mi partner/ka	počet	15	9	24	
	%	62,5	37,5	1,8%	
iný dôvod	počet	18	12	30	
	%	60,0	40,0	2,3%	
Spolu	počet	669	643	1312	
	%	100,0	100,0	100,0	

Záver

U stredoškolákov (celý súbor) v roku 2009 pri porovnaní s rokmi 2003 a 2007, poklesla frekvencia kontaktu s klasickými médiami (čítanie dennej tlače, časopisov, sledovanie televízie, počúvanie rozhlasu), naopak vzrástla frekvencia kontaktu s internetom (komunikácia, práca na internete). Potešujúci môže byť mierny nárast čítania kníh.

V roku 2009 v porovnaní s rokom 2007 môžeme konštatovať pokles aktivít súvisiacich s vlastnou umeleckou činnosťou. Aj keď sme v roku 2007 konštatovali veľmi malý záujem stredoškolákov o organizované formy trávenia voľného času, v roku 2009 je

nezáujem o organizácie pre mladých ešte markantnejší. Vzdelávanie cez internet sa stáva medzi vzdelávacími a tvorivými aktivitami mladých ľudí dominantné.

Na základe výsledkov výskumu môžeme povedať, že sa zvýšilo percento tých stredoškolákov, ktorí majú veľa voľného času, rovnako tých, ktorí majú dostatok voľného času. Naopak zanedbateľne pokleslo percento študentov, ktorí majú málo, alebo pociťujú nedostatok voľného času.

Stredoškoláci, ktorí hovoria o tom, že majú veľa voľného času, trávia ho viac pasívne – televízia, počúvanie rozhlasu, oddychovanie, počítačové hry, chaty. Naopak, tí ktorí subjektívne majú pocit nedostatku voľného času voľný čas naplňajú viac zmysluplnými aktivitami, ako je samoštúdium, čítanie kníh, spoločné chvíle so súrodencami aj pomoc v domácnosti.

V roku 2009 sa výraznejšie uplatňuje vplyv rodičov študentov na trávenie ich voľného času, súčasne rodičia v porovnaní s ostatnými subjektmi najviac ovplyvňujú voľný čas študentov. Až za nimi študenti uviedli kamarátov a partiu. Porovnanie s rokom 2007 hovorí o miernom náraste vplyvu týchto skupín.

U tých študentov, kde náplň voľného času ovplyvňujú hlavne rodičia sa to prejavilo vo všetkých aktivitách, ktoré súvisia s rodinou: viac sa rozprávajú s rodičmi, viac času trávia so súrodencami, viac spoločne pozerajú televíziu. Častejšie sa starajú o domáce zvieratá, pomáhajú v domácnosti, chodia do kostola na bohoslužby. Aj keď frekvencia ich kontaktu s internetom je vysoká, trávia pri ňom menej času ako tí, ktorí vplyv rodičov na náplň voľného času nepociťujú tak intenzívne.

Typológia mládeže na základe frekvencie voľno časových aktivít

Voľnočasové aktivity majú nielen svoj frekvenčný rozmer, ale vytvárajú zhluky na základe podobnosti obsahu činnosti, alebo spôsobu ich realizácie. Napr. respondenti, ktorí čítajú knihy, sa venujú aj samoštúdiu, navštevujú viac kurzy, chodia do kina, na výstavy, do divadla. Naopak mladí ľudia, ktorí trávia voľný čas hlavne spolu s inými, navštevujú pohostinstvá, kaviarne, chodia na diskotéky a súčasne sú to tí, ktorí menej čítajú knihy alebo sa venujú vlastnej umeleckej činnosti. To umožňuje pomocou faktorovej analýzy identifikovať typy mladých ľudí. Význam typológie má hlavne praktické využitie. Umožňuje ciele formy komunikácie, hlbšie poznanie správania sa mladých ľudí v ich voľnom čase. Zatiaľ čo deskriptívny pohľad prináša prehľad činností, ktoré mládež vykonáva alebo nevykonáva vo voľnom čase, typológia odpovedá na otázku, ako vzájomne jednotlivé aktivity voľného času súvisia.

Tabuľka dokumentuje zmeny v štruktúre typov, zvýšilo sa zastúpenie „A“ a „B“ typu v celom súbore a výrazne poklesol počet študentov, typologicky patriaci k „C“ typu.

Tabuľka 1. 11 Porovnanie štruktúry typov v roku 2007 a 2009.

		Typy			
		"A"	"B"	"C"	Spolu
2007	počet	190	325	277	792
	%	24,0	41,0	35,0	100,0
2009	počet	314	487	227	1028
	%	30,5	47,4	22,1	100,0
Spolu	počet	504	812	504	1820
	%	27,7	44,6	27,7	100,0

$$\chi^2(2) = 37,822 \quad p < 0,001 \quad V = 0,144$$

Zastúpenie voľnočasových aktivít u jednotlivých typoch

Vytvorené typy mladých ľudí na základe voľnočasových aktivít sa nelíšia vo všetkých činnostiach. Medzi činnosti, ktoré nediferencujú medzi typmi patrí: sledovanie televízie, rozhovory s rodičmi, čas strávený so súrodencami, stretávanie s kamarátmi, stretávanie vo dvojici, čítanie dennej tlače, čítanie časopisov, pozeranie videa/DVD, návšteva kina, výstav, koncertov, činnosti v prospech v mesta. Treba povedať, že mnohé z nich, tak ako sme uvádzali v kapitole o voľnom čase sú medzi aktivitami mladých ľudí veľmi zriedkavé.

Tabuľka 1. 12 Hodnoty indexov aktivít z pohľadu typov (v tabuľke sú uvedené len tie voľnočasové aktivity, v ktorých sa typy líšia, vyznačené sú podstatné rozdiely medzi typmi)

Aktivity	Typ "A"	Typ "B"	Typ "C"	Spolu
Počúvam rozhlas	27,46	28,19	35,89	30,56

Len tak oddychujem, nič nerobím	45,95	45,24	49,68	46,67
Trávim čas vo dvojici	32,45	44,25	34,80	39,06
Starám sa o psa, mačku a pod.	133,79	4,54	8,35	15,66
Športujem	50,76	70,15	51,41	52,98
Navštevujem kaviarne, pohostinstvá	35,81	50,21	40,76	43,97
Čítam knihy	6,62	14,46	13,50	11,58
Chodím na prechádzky	49,84	36,71	47,54	43,57
Venujem sa vlastnej umeleckej činnosti	3,77	26,42	21,70	6,67
Pracujem na internete	202,62	167,71	33,51	113,77
Komunikujem na internete	256,51	223,79	35,38	170,46
Chodím do kostola, na bohoslužby	6,93	5,72	12,09	6,52
Venujem sa samoštúdiu	6,84	18,61	8,06	12,32
Chodím na diskotéky	6,32	18,12	5,67	9,56
Brigádujem	3,40	5,26	8,08	5,12
Sám / sama sa túlam	1,99	1,82	5,53	2,67
Hrám počítačové hry	6,81	5,68	5,37	5,87
Navštevujem športové podujatia	4,71	11,16	5,25	6,14
Chodím do záujmového krúžku	1,36	6,47	2,58	3,50
Chodím na kurzy	,88	3,72	,79	1,91
Pomáham v domácnosti	208,51	89,92	178,26	151,53
Venujem sa turistike, trampovaniu, výletom do prírody	16,06	5,48	16,42	9,05
Nakupujem, chodím po obchodoch	3,36	3,06	3,15	3,17

Charakteristika typov:

Typ „A“

Z hľadiska sociodemografického typu „A“ sa dá charakterizovať takto:

- patrí sem viac dievčat ako chlapcov (aj v roku 2007 aj 2009)
- najviac je zastúpených študentov mladších ako 17 rokov (v porovnaní s rokom 2007, kde bolo najviac 17 ročných študentov)
- väčšina nebýva v mieste školy
- tí, ktorí do školy dochádzajú trávajú väčšinu voľného času v mieste bydliska
- do tohto typu patria hlavne respondenti z miest menších ako 10 000 obyvateľov, rovnomerne sú zastúpení tí z miest do 5 a do 2 tisíc; najmenej sú tu zastúpení respondenti veľkých miest;
- k typu „A“ patria hlavne študenti stredného odborného učilišťa s maturitou a strednej odbornej školy

Ak tento typ porovnáme s ostatnými dvomi, môžeme povedať, že menej často vo voľnom čase

- počúva rozhlas
- číta knihy
- venuje sa vlastnej umeleckej činnosti
- trávi čas vo dvojici
- navštevuje kaviarne a pohostinstvá
- brigaduje
- športuje

výrazne viac času, ako ostatné typy venuje

- starostlivosti o domáce zvieratá
- komunikuje cez internet
- pracuje na internete
- hrá počítačové hry
- pomáha v domácnosti

Typ „A“ – viac ako polovica má dostatok voľného času, o 3% vzrástol počet tých, ktorí majú málo voľného času, ak porovnáme roky 2007 a 2009.

Náplň voľného času u viac ako polovice respondentov tohto typu určujú rodičia a v porovnaní s rokom 2007 sa čiastočne zvýšil vplyv kamarátov.

Mierne vzrástol v porovnaní s rokom 2007 počet zástupcov tohto typu, ktorí sú spokojní, resp. takmer spokojní s tým, ako trávajú voľný čas. Poklesol počet odpovedí: niekedy áno a niekedy nie som spokojný s trávením voľného času.

Prekážky pre trávenie voľného času podľa vlastných predstáv, podobne ako v roku 2007 sú nedostatok finančných prostriedkov, o niečo sa zvýšilo percento tých, ktorí uvádzajú nedostatok príležitostí pre uspokojenie aktivít voľného času a napokon je to nedostatok voľného času.

Typ „B“

Z hľadiska sociodemografického typ „B“ sa dá charakterizovať takto:

- viac chlapcov ako dievčat
- hlavne študenti 17 a 18 roční (v roku 2007 to boli študenti menej ako 17-roční)
- väčšina navštevuje školu v mieste bydliska
- rovnako väčšina z nich trávi svoj čas v mieste školy
- typ je sytený hlavne respondentmi z veľkých miest nad 50 tisíc obyvateľov
- typ je zastúpený hlavne študentmi gymnázia a potom strednej odbornej školy

V porovnaní s ostatnými typmi viac voľného času venuje:

- stretnutiam vo dvojici
- športu
- návštevám kaviarní a pohostinstiev
- návštevám diskoték
- vlastnej umeleckej činnosti
- samoštúdiu
- viac chodí na športové podujatia
- chodí do záujmového krúžku

- navštevuje kurzy

Vo voľnom čase sa typ „B“ menej venuje:

- starostlivosti o domáce zvieratá
- prechádzkam
- návšteve kostola
- pomoci v domácnosti
- turistike

Typ „B“ – v roku 2007 mierne prevyšovalo percento študentov, ktorí majú dostatok voľného času; v roku 2009 sa podiel tých, ktorí takto vnímajú voľný čas ešte zvýšil, je viac študentov, patriacich do typu „B“, ktorí majú dostatok, ako nedostatok voľného času.

Vplyvy na náplň voľného času sa rozdelili medzi rodičov (ich vplyv sa v roku 2009 posilnil), kamarátov a samostatné rozhodovanie, ktoré je výraznejšie zastúpené v odpovediach ako v roku 2007.

V porovnaní s rokom 2007 sa zvýšilo percento študentov patriacich do typu „B“, ktorí sú spokojní s tým, ako trávajú voľný čas a kleslo percento tých, ktorí niekedy sú a niekedy nie spokojní s voľným časom.

Poradie uvádzaných dôvodov, prečo náplň voľného času viac nezodpovedá požiadavkám študentov sa nemení, uvádzaný nedostatok financií a príležitostí je viac vyrovnaný ako pri type „A“, častejšie ako dôvod nespokojnosti sú uvádzané zákazy zo strany rodičov.

Typ „C“

Z hľadiska sociodemografického typu „C“ môžeme charakterizovať takto:

- pomer medzi dievčatami a chlapcami je takmer vyrovnaný, hlavne v roku 2009
- podobne ako v roku 2007 typ tvoria študenti starší ako 18-rokov
- väčšia časť tých, ktorých zaraďujeme do tohto typu nemá školu v mieste bydliska
- časť zo študentov patriacich do tohto typu trávi voľný čas v mieste bydliska, kde je aj škola a časť, ktorá dochádza do školy, trávi voľný čas v svojom bydlisku
- v type sú zastúpení respondenti z miest rôznej veľkosti, teda aj obcí do 2000 obyvateľov, aj miest nad 100 tisíc. obyvateľov
- typ zastupuje najviac študentov stredného odborného učilišťa s maturitou a bez maturity

V porovnaní s typom „A“ a „B“ viac

- počúva rozhlas
- oddychuje
- chodí na prechádzky
- navštevuje bohoslužby
- brigaduje
- sám sa túla

Menej zo svojho voľného času sa venuje:

- čítaniu kníh
- minimálne práci a komunikácii na internete

- návštevám diskoték

Typ „C“ v roku 2007 bol pomer vnímania dostatku a nedostatku voľného času takmer vyrovnaný, v roku 2009 viac ako 52% študentov tohto typu uvádza dostatok voľného času.

Typ „C“ – v porovnaní s rokom 2007 sa posilnil vplyv rodičov a zoslabil vplyv kamarátov a partie na spôsob trávenia voľného času, čiastočne sa zvýšilo percento tých, ktorí sa samostatne rozhodujú.

Podobne ako pri ostatných typoch aj pri type „C“ sa spokojnosť s voľným časom zvýšila, kleslo percento raz spokojných, inokedy nespokojných študentov a mierne pribudlo tých, ktorí sú málokedy spokojní s náplňou voľného času.

Najvýraznejšou prekážkou pre trávenie voľného času podľa vlastných predstáv je nedostatok financií (uvádza ich viac ako 40% študentov tohto typu), naopak, aj keď nedostatok príležitosti uviedla štvrtina typu „C“, je to najmenej v porovnaní s predchádzajúcimi typmi. Viac ako iné typy uvádzajú nedostatok voľného času a v menšej miere aj zákazy zo strany rodičov.

Porovnanie typov v aktivitách, ktoré ich diferencujú ukazuje, že typ „A“ a „B“ najviac voľného času venujú komunikácii na internete, aj keď typ „A“ ešte častejšie. Pre typ „C“ je charakteristické, že na prvé miesto sa dostáva pomáhanie v domácnosti, dá sa povedať, že každý druh deň pomáhajú, je to však menej často ako pri type „A“. Typy „B“ a „C“ oveľa častejšie pracujú s internetom, pre typ „C“ je to aktivita až na deviatom mieste. Pri type „C“ sú na druhom mieste športové aktivity, ale tie sú vykonávané menej často, ako pri type „B“ (70,15) a len o niečo častejšie ako pri type „A“ (50,76).

Záver

Výskum znova potvrdil vhodnosť vytvárať typológiu mládeže na základe voľnočasových aktivít.

Typ „A“ je predovšetkým dievčenským, skôr z menších miest a dedín. Ich voľný čas je ovplyvňovaný rodičmi, vnímajú, že ho majú dostatok. Ich aktivity sa od iných odlišujú hlavne v tom, že viac sa venujú prácam v domácnosti, starostlivosti o zvieratá. Medzi ostatnými aktivitami je najviac času venovaného internetu.

Typ „B“ by sa dal označiť ako mestský, patria tu hlavne gymnazisti a študenti stredných odborných škôl. Viac času trávia spolu s priateľmi, v kaviarňach, na diskotékach. Viac sa venuje samoštúdiu, kurzom, vzdelávaniu aj športu. Sú viac spokojní ako nespokojní s tým, ako trávia voľný čas, prekážkou sú často rodičovské zákazy. Majú dostatok voľného času.

Typ „C“ tvoria hlavne starší študenti učňovských škôl, v porovnaní s ostatnými najmenej sú v kontakte s internetom, viac sú samotári, častejšie brigádujú, pomáhajú v domácnosti či počúvajú rozhlas. Stúplo percento tých, ktorí sú spokojní s náplňou voľného času. Najväčšou prekážkou vykonávania ďalších činností je nedostatok financií.

II. Postoje k extrémizmu

Všeobecné postoje k prejavom extrémistických hnutí, dodržiavaniu ľudských práv a tolerancii k extrémistickým názorom.

V roku 2007 sme v záverečnej správe konštatovali, že takmer 60% mladých ľudí si myslí že na Slovensku, medzi jeho rovesníkmi **rastie počet priaznivcov rôznych extrémistických hnutí**. V roku 2009 61,1% stredoškóľákov potvrdzuje tento názor. Zhodne situáciu vnímajú chlapci aj dievčatá (61,4% a 60,8%), takmer rovnaký názor majú študenti bez ohľadu na vek. Zdieľajú ho najmä študenti stredného odborného učilišťa s maturitou, odpovedalo tak 67,9% z nich

Na zisťovanie všeobecných postojov sme použili sériu výrokov. Študenti stredných škôl mali možnosť na ne odpovedať vylučovacím spôsobom, t.j. súhlasiť alebo nesúhlasiť s predloženým návrhom.

S výrokom „**Myslím si, že ľudské práva sa u nás dodržiavajú**“ súhlasí 40,8% stredoškóľákov, čo je v porovnaní s rokom 2007 o tri percentá menej. Tento názor má 47% chlapcov a 36,6% dievčat. Výrazne klesá presvedčenie o tom, že ľudské práva sa u nás dodržiavajú v súvislosti s vekom študentov. Dodržiavanie ľudských práv na Slovensku pozitívne vníma viac ako polovica šestnásťročných (51,6%), ale len viac ako štvrtina 19 ročných (27,6%). Opačná je tendencia posudzovať tento výrok v súvislosti s navštevovanou školou. Takmer polovica gymnazistov súhlasí s názorom o dodržiavaní ľudských práv (48,8%), ale rovnako zmýšľa len jedna tretina študentov stredného odborného učilišťa bez maturity (32,7%).

K zisťovaniu všeobecných postojov stredoškóľákov smeroval aj výrok „**Myslím si, že by sa mali tolerovať názory, ktoré sa označujú za extrémistické**“. Súhlasí s ním 49% študentov. Dievčatá sú viac tolerantné k extrémistickým názorom (51,6%) v porovnaní s chlapcami (45,2%). Uvedený výrok najviac akceptujú sedemnásťroční študenti (51,6%), najmenej najstarší, devätnásťroční (45,6%). Podobne ako v predchádzajúcom výroku, najtolerantnejší sú študenti stredných odborných učilíšť s maturitou – 55,8% z nich súhlasí s uvedeným výrokom a najmenej študenti gymnázií – s výrokom súhlasí 44,9%.

Postoj k extrémistickým hnutiam sme mapovali výrokom „**Príslušníci extrémistických hnutí u nás sa správajú podobne ako v iných európskych krajinách**“. Súhlasilo s ním 71,2% respondentov. Viac sú o tom presvedčení chlapci (74,9%) ako dievčatá (68,4%). Čím sú straší stredoškóľáci, tým viac podporujú tento názor, s výrokom súhlasí až 75,8% stredoškóľákov vo veku devätnásť rokov. Podobné správanie extrémistických skupín u nás ako v iných európskych krajinách vnímajú hlavne študenti stredných odborných škôl a stredných odborných učilíšť s maturitou (73,7% a 71,2%). Menej s výrokom súhlasia gymnazisti (68,9%) a najmenej študenti učilíšť bez maturity (64%).

Vnímanie ohrozenia Slovenska konkrétnymi typmi pravicových, ľavicových, národnostných, etnických a špecifických skupín

Otázka, ktorou sme sa pýtali na skutočnosť, či uvedené skupiny študenti považujú za ohrozujúce pre Slovensko, bola postavená ako vylučovacia, t.j. bolo možné na ňu odpovedať áno-nie.

Podľa odpovedí stredoškolákov, 93% z nich je toho názoru, **že aspoň jedna z vymenovaných marginálnych skupín spoločnosti, alebo národnostných a etnických skupín predstavuje ohrozenie pre Slovensko.**

K označeniam jednotlivých pravicových a ľavicových skupín boli uvedené aj ich stručné charakteristiky tak, aby nedochádzalo k zámene jednotlivých skupín.

Tabuľka 2. 1 Percento výskytu odpovedí „ohrozuje Slovensko“

Skupina	%
neonacisti	89,2
skinheads	86,2
nacionalisti	81,5
antisemiti	73,0
rómska menšina	70,1
anarchisti	68,6
náboženské sekty	66,3
športoví chuligáni	64,6
maďarská menšina	49,4
utečenci a prisťahovalci	45,8
radikálne ekologické hnutia	43,9
antiglobalisti	40,5
punkáči	38,8
Arabi	32,3
antifašisti	27,1
Vietnamci	25,3
Číňania	23,0
ukrajinská menšina	18,5
černosi	10,7

Podľa výsledkov mladí ľudia vnímajú hlavne **pravicové extrémistické skupiny** (neonacisti, skinheads, nacionalisti, antisemiti) ako tie, ktoré najviac predstavujú hrozbu pre Slovensko. Hneď za nimi nasleduje rómska menšina. Viac ako polovica vníma ohrozenie aj zo strany anarchistov, náboženských sekt, športových chuligánov. Tesne pod hranicou 50% je uvádzaná maďarská menšina.

Ľavicoví extrémisti (radikálne ekologické hnutia, antiglobalisti, príslušníci Punku, antifašisti) sú vnímaní ako tí, ktorí v menšej miere predstavujú ohrozenie pre Slovensko.

Etnické menšiny (Arabi, Vietnamci, Číňania, Černosi) ako aj **príslušníci národnostnej menšiny** (Ukrajinci) sú najmenej považované za hrozbu pre Slovensko.

Náboženské sekty a športových chuligánov, ktoré sme zaradili ako špecifické skupiny sú vnímané ako hrozba pre Slovensko u viac ako 60% stredoškôľakov.

Pri porovnaní odpovedí stredoškôľakov rozdelených podľa **pohlavia** sa poradie skupín, ktoré by podľa ich názoru mohli znamenať hrozbu pre Slovensko čiastočne zmenil. U chlapcov po dvoch pravicových extrémistických skupinách (neonacisti, skinheads) sú na treťom mieste Rómovia, pre dievčatá predstavujú ohrozenie hlavne pravicoví extrémisti. Chlapci a dievčatá takmer rovnako negatívne vnímajú športových chuligánov. Dievčatá skupinu Arabov, Černocho, Vietnamcov aj Číňanov vnímajú v menšej miere ako pre Slovensko ohrozujúce, aj keď aj u chlapcov sú v dolnej časti tabuľky.

Pravicových extrémistov ako hrozbu pre Slovensko najviac vnímajú **študenti gymnázia, potom študenti stredných odborných škôl**.

Vnímanie ľavicových extrémistov už nie je také jednoznačné. Študenti stredných odborných učilišť bez maturity, považujú za hrozbu pre Slovensko uvedené skupiny vyrovnané – v priemere ich za také považuje 50% z nich, anarchistov viac ako 60%. Študenti stredných odborných učilišť s maturitou tolerantnejšie posudzujú antifašistov. Študenti stredných odborných škôl a gymnázií najvyššie ohrozenie vidia v skupine anarchistov. Gymnazisti ako najmenej ohrozujúce vnímajú príslušníkov hnutia antifašistov, antiglobalistov a punkáčov.

Celkovo sa dá povedať, že **typ školy, ktorú mladí ľudia navštevujú sa prejavil vo vnímaní extrémistických hnutí**.

Ešte výraznejšie sa typ navštevovanej školy prejavil vo vnímaní etnických a národnostných menšín. Výsledky jednoznačne ukázali, že študenti gymnázií a potom stredných odborných škôl vidia v týchto skupinách minimálne ohrozenie pre Slovensko. Naopak za zmienku stojí vysoké percento študentov stredných odborných učilišť bez maturity, ktorí vnímajú hlavne rómsku, ale aj maďarskú menšinu, podobne prisťahovalcov a utečencov ako tých, ktorí by mohli znamenať hrozbu pre Slovensko. Títo študenti v porovnaní so študentmi ostatných typov škôl ako menšiu hrozbu pre Slovensko považuje príslušníkov náboženských sekt, ale až 80% z nich za hrozbu považuje športových chuligánov.

Tabuľka 2. 2 Percento výskytu odpovedí „ohrozuje Slovensko“ – typ školy

Skupina	Typ školy				
	stredné odborné učilište bez maturity	stredné odborné učilište s maturitou	stredná odborná škola	gymnázium	Spolu
Pravicoví extrémisti	%	%	%	%	%
neonacisti	81,6	88,9	87,8	91,2	89,1
skinheads	84,0	80,4	85,3	88,7	86,1
nacionalisti	71,4	80,1	82,2	81,9	81,4

antisemiti	73,5	74,3	72,0	73,7	73,0
Ľavicoví extrémisti					
anarchisti	67,3	70,1	70,8	65,5	68,4
radikálne ekologické hnutia	57,1	55,9	44,1	39,0	43,9
antiglobalisti	50,0	49,3	41,1	36,4	40,4
punkáči	59,2	53,6	40,3	30,9	38,7
antifašisti	57,1	39,1	29,0	18,0	26,8
Etnické a národnostné skupiny					
rómska menšina	81,6	76,8	67,5	69,5	70,0
maďarská menšina	81,6	59,3	47,9	45,0	49,3
utečenci a prisťahovalci	63,3	55,5	51,0	35,5	45,6
Arabi	39,6	41,5	31,8	29,5	32,2
Vietnamci	42,0	35,3	25,7	20,2	25,2
Číňania	36,0	35,6	21,8	19,4	22,9
ukrajinská menšina	41,7	29,9	20,4	10,3	18,1
Černosi	31,2	21,5	11,4	5,2	10,7
Špecifické skupiny					
náboženské sekty	52,1	68,4	67,4	65,6	66,2
športoví chuligáni	80,0	60,6	64,6	64,2	64,6

Rozdiely vo vnímaní ohrozenia Slovenska jednotlivými skupinami sa rôznia podľa vekových skupín. Mnohé skupiny sú rovnako, resp. len s malým odchýlkami vnímané vo všetkých **vekových skupinách**, napr. neonacisti, skinheads, anarchisti. Z pravicových extrémistov skupinu nacionalistov najviac vnímajú ako ohrozujúcu pre Slovensko 17 roční študenti, naopak tí najstarší túto hrozbu vnímajú v menšej miere.

V posudzovaní skupín patriacich k ľavicovým extrémistom sú rozdiely vo vnímaní príslušníkov punku, polovica z 19 ročných ich považuje za možné ohrozenie, ale takto ich vníma necelých 40% 17 a 18 ročných.

V porovnaní s ostatnými vekovými skupinami 18-roční vnímajú Rómov negatívnejšie (až 75% v tomto veku), vnímanie maďarskej menšiny sa zlepšuje so stúpajúcim vekom, polovica 17 ročných ich vníma ako možné ohrozenie, ale len 37,8% najstarších respondentov. Úplne opačná tendencia je u utečencov a prisťahovalcov – s rastúcim vekom narastá obava z týchto skupín obyvateľstva. Podobne sú vnímaní Arabi. Rozdiely vo vnímaní ostatných národnostných a etnických skupín nie sú významné.

Za zmienku stojí nárast obavy z náboženských siekt u 17-ročných študentov – takmer ¾ si myslí, že sú potenciálnym ohrozením pre Slovensko.

Vnímanie a obavy z trestných činov na Slovensku motivovaných rasovou, národnostnou, etnickou neznášanlivosťou

Vzhľadom na skutočnosť, že väčšina mladých ľudí nemá (ani nemôže mať) skúsenosť s trestnou činnosťou motivovanou rasovou, národnostnou či etnickou neznášanlivosťou, zaujímal nás ich subjektívny pocit z množstva takto spáchaných činov.

Takmer 40% z nich má pocit, že ich bolo v uplynulom roku spáchaných viac ako v nedávnej minulosti. Myslí si to o niečo viac chlapcov ako dievčat, hlavne študentov patriacich do skupiny najstarších. Na otázku nevedela uviesť odpoveď viac ako tretina študentov. Že bolo takýchto činov spáchaných viac sa mení podľa typu navštevovanej školy. Najmenej študentov stredného odborného učilišťa bez maturity má tento názor (25%), ale až 40% študentov gymnázia. Spomedzi študentov odborného učilišťa na túto otázku nevedelo odpovedať viac ako polovica študentov, zrejme o nej ani neuvažovali.

Takmer 60% respondentov si myslí, že v mieste, kde trávajú svoj voľný čas sa netreba obávať prejavov extrémistických skupín. Tento názor má 60,7% dievčat a o niečo menej chlapcov (58%). Mladší študenti, vo veku do 17 rokov sa menej obávajú prejavov extrémistických hnutí (obáva sa 37% z nich), naopak obavy má takmer 45% osemnásťročných a 40% devätnásťročných.

S výrokom „V mieste kde trávim väčšinu voľného času sa netreba obávať násilných prejavov extrémistických skupín“ sa najviac identifikujú gymnazisti – 65,7% z nich súhlasí s týmto výrokom, najmenej študenti stredných odborných učilišťa bez maturity – polovica z nich (50%) s výrokom súhlasí a polovica nie.

Názory mladých ľudí na intervencie štátu a polície voči extrémistickým skupinám

Študentom sme predložili výroky, v ktorých sú obsiahnuté názory o zásahu polície, resp. štátu voči pravicovým, ľavicovým extrémistickým hnutiam, voči náboženským sektám a športovým chuligánom. Študentom bol vysvetlený rozdiel medzi jednotlivými extrémistickými skupinami.

Tabuľka 2. 3 Názory stredoškolákov na intervencie štátu a polície voči extrémistickým skupinám

Výrok	%
Voči pravicovým extrémistom by mala polícia zasahovať čo najtvrdšie	80,4
Voči ľavicovým extrémistom by mala polícia zasahovať čo najtvrdšie	48,4
Náboženské sekty by mali byť na Slovensku zakázané	69,4
Voči športovým chuligánom by mala polícia zasahovať čo najtvrdšie	68,7

Výsledky jasne ukazujú, že väčšina študentov (80,4%) sa stotožňuje s názorom o zásahu polície voči **pravicovým extrémistom**. Výrok bol vystupňovaný použitím slova „najtvrdšie“. Iba minimálne sú rozdiely medzi chlapcami (78,8%) a dievčatami (81,9%) v názore na zásah polície voči pravickým extrémistom.

Tento názor podporujú hlavne študenti vo veku 19 a viac rokov (82,4% z ich) a študenti 17 roční (82,1%). Najmladší študenti do 16 rokov najmenej tento výrok podporujú (76,6%).

So zásahom polície voči pravickým extrémistickým skupinám nesúhlasia najmä učni z učilíšť bez maturity – 32%, viac súhlasia študenti ostatných typov škôl, najviac stredných odborných učilíšť s maturitou (82,7%) súhlasí s tvrdým zásahom polície voči týmto skupinám.

Oveľa tolerantnejší sú respondenti, čo sa potvrdilo aj v iných otázkach voči **pravickým extrémistom**. Viac ako polovica nesúhlasí s tvrdým zásahom polície voči týmto hnutiam (51,6%). Postupy polície viac podporujú chlapci (54,5%) ako dievčatá (44,1%). Tvrdý zásah polície voči pravickým extrémistom najmenej podporujú najmladší respondenti (44,3%), s vekom súhlas s postupom polície narastá. 60% devätnásťročných súhlasí s tým, aby polícia voči týmto hnutiam zasahovala čo najtvrdšie. Tvrdý zásah polície voči pravickým extrémistom najmenej podporujú študenti gymnázia (40%), najviac študenti stredných odborných učilíšť bez maturity.

Výrok o **zákaze náboženským sekt** podporuje 69,4% stredoškôľakov. Rozdiely v názore na tento problém medzi chlapcami a dievčatami sú zanedbateľné. Zákaz podporujú takmer tri štvrtiny študentov vo veku 18 rokov (73,6%), najmenej najmladší študenti (61,5%). Názor na zákaz náboženských sekt na Slovensku súvisí s typom navštevovanej školy. Súhlasný názor majú hlavne študenti stredných odborných učilíšť s maturitou (73,2%). Najtolerantnejší sú študenti stredných odborných učilíšť bez maturity – takmer 40% so zákazom nesúhlasí.

Názor stredoškôľakov na **výčiny športových chuligánov** je podobný ako na existenciu náboženských sekt. Takmer 70% (68,7%) si myslí, že polícia by mala voči nim postupovať čo najtvrdšie. O niečo viac chlapcov ako dievčat podporuje tento názor. So zásahom polície voči športovým chuligánom súhlasia viac študenti vo veku 17 a 19 rokov (71% a 70,3%), ako 16 alebo 18 roční. Zásahy voči športovým chuligánom podporuje 70,7% gymnazistov, menej študenti stredných odborných učilíšť s maturitou a stredných odborných škôl.

Zdroje informácií o extrémistických hnutiach

Extrémizmus je téma, ktorá sa stále častejšie objavuje v médiách. Študentov sme požiadali, aby uviedli maximálne tri zdroje informácií, z ktorých sa dozvedel o extrémizme. Ako vidieť z tabuľky, na prvom mieste sú informácie z televízie. nasleduje denná tlač, rozhovory s kamarátmi. Zanedbateľné je poznanie, že viac ako tretina uviedla ako zdroj internetové stránky extrémistických hnutí. Pri konkretizovaní otázky 37,7% uviedlo, že pozná internetové stránky, na ktorých sa dá dočítať o rôznych hnutiach a 14,2% napísala, že číta takéto stránky. Treba však povedať, že percento tých, ktorí poznajú internetové stránky extrémistických hnutí sa za dva roky (predchádzajúci výskum sa realizoval v roku 2007) nezmenilo, ostalo presne rovnaké. Takéto stránky poznajú aj čítajú viac chlapci ako dievčatá. Pokiaľ ide o vek, pozná ich tretina v každej vekovej skupine, ale čítajú ich najviac (18%)

študenti vo veku 18 rokov. Viac sa treba zaoberať skutočnosťou, že 54% študentov stredného odborného učilišťa bez maturity pozná stránky extrémistických hnutí a číta ich 21,6%. Pozná internetové stránky týchto hnutí 35,8% gymnazistov a číta ich 12,6% z nich. Predmetom záujmu by mohlo byť čo láka učňovskú mládež na týchto hnutiach, aká je ich motivácia k vyhľadávaniu týchto informácií.

Najmenej uvádzaným zdrojom (hneď za rozhovormi v rámci rodiny) je vyučovanie. Jednoznačne sa ukazuje, že pre pochopenie extrémistických hnutí je potrebné vytvoriť priestor v škole. Tá je v tomto smere najpovolanejšia vysvetľovať, aj varovať pred možnými následkami extrémistických hnutí vo svete aj na Slovensku.

Tabuľka 2. 4 Zdroje informácií o extrémizme

Zdroje	%
denná tlač	63,1
televízia	90,7
internetové stránky extrémistických hnutí	34,2
rozhlas	18,2
rozhovory s kamarátmi	38,9
vyučovanie	9,4
rozhovory doma	11,2
iný zdroj	4,5

Málo informácií o tom, ako pôsobia extrémistické hnutia na Slovensku má 67,6 % z opýtaných stredoškolákov. To, že majú málo informácií uvádzajú hlavne dievčatá (72,4%). Informácie chýbajú predovšetkým najmladším (do 16 rokov) a najstarším (19 a viac roční študentom). To, že študentom chýbajú informácie sa týka všetkých, bez ohľadu na typ navštevovanej školy. Dá sa predpokladať, že rozdiel by bol skôr v obsahu a spôsobe sprístupnenia týchto informácií študentom rôznych typov škôl.

Vzťah mladých ľudí k organizovaným skupinám

Ako vnímajú jednotlivé pravicové a ľavicové extrémistické skupiny a zvlášť športových chuligánov stredoškoláci sme zisťovali prostredníctvom škály. Škála mala štyri položky, konkrétna skupina, hnutie sa mi nepáči, neprekáža mi, fandím mu, patrí k nemu.

Tabuľka 2. 5 Distribúcie postojov k extrémistickým hnutiam a skupinám

Typ skupiny		1	2	3	4	Spolu
skinheads	%	81,0	15,9	2,3	0,9	100,0
nacionalisti	%	71,3	24,5	2,8	1,4	100,0
antisemiti	%	79,9	17,9	1,7	0,6	100,0
neonacisti	%	88,8	9,5	1,2	0,5	100,0
antiglobalisti	%	39,0	56,1	4,6	0,3	100,0
punkáči	%	36,9	50,2	10,8	2,1	100,0
anarchisti	%	60,1	34,8	4,0	1,1	100,0

radikálne ekologické hnutia	%	42,1	49,3	7,8	0,8	100,0
antifašisti	%	25,4	33,1	38,1	3,4	100,0
športoví chuligáni	%	64,3	29,0	4,2	2,5	100,0

Pozn.:

- 1 - nepáčia sa mi
- 2 - neprekážajú mi
- 3 - fandím im
- 4- patrím k nim

Aj v odpovedi na túto otázku sa potvrdil odmietavý postoj stredoškolákov predovšetkým k pravicovým hnutiam. Najviac sa študentom nepáčia neonacisti, za nimi nasledujú skinheadi, antisemiti a nacionalisti.

Z ľavicových extrémistických hnutí sa najmenej stredoškolákom pozdávajú anarchisti, nasledujú radikálne ekologické hnutia, antiglobalisti, príslušníci punku a antifašisti. Športoví chuligáni sa nepáčia 64,3% respondentov.

Najviac tolerantní (vyjadrené pojmom „neprekážajú mi“) sú stredoškoláci k antiglobalistom, hnutiu punk a príslušníkom radikálnych ekologických hnutí.

Najväčšiu podporu medzi stredoškolákmi majú antifašisti (fandí im takmer 40% respondentov), o trochu viac ako 10% fandí hnutiu punk.

Tri percentá stredoškolákov priznali príslušnosť k hnutiu antifašistov, na druhom mieste sú to športoví chuligáni – 2,5% priznalo, že k nim patria.

Porovnanie výsledkov z roku 2007 s výsledkami z roku 2009

Pravicové hnutia

S porovnaním s rokom 2007 stúplo percento odpovedí: „Skinheads sa mi nepáčia“, súčasne kleslo percento tých, ktorí odpovedali, že im skinheads neprekážajú.

Negatívny názor na neonacistov sa v roku 2009 posilnil, nepáčia sa 88,8% respondentov, kleslo aj percento tých, ktorým neprekážajú.

Ľavicové hnutia

Hnutie punk je posudzované v roku 2009 tolerantnejšie, nepáčia sa menšiemu percentu respondentov, čo sa prejavilo aj v tom, že im fandí o 4% viac stredoškolákov v roku 2009 v porovnaní s rokom 2007.

Tolerantnejšie sú vnímaní anarchisti, v roku 2009 sa nepáčia len takmer 40%, v porovnaní s rokom 2007 je to pokles o 20%. Zmenil sa tým aj pomer tých, ktorým anarchisti neprekážajú, tých je v roku 2009 o 20% viac.

Vnímanie antiglobalistov sa takmer nezmenilo. Nepáčia sa takmer 40% stredoškolákov, neprekážajú viac ako polovici všetkých stredoškolákov. V roku 2009 sa znížilo percento tých, ktorí im fandili.

Vzťah k extrémistickým skupinám vyjadrený indexom akceptácie

Vzťah k týmto skupinám vyjadrený pomocou indexu akceptácie na kontinuu – 100 (nepáčia sa mi) až po +100 (patrím k nim) zobrazuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka 2. 6 Vzťah stredoškolákov k organizovaným skupinám (index akceptácie)

Typ skupiny	Index akcept.	
	2009	2007
antifašisti	39,8	.
punkáči	26,0	23,0
radikálne ekologické hnutia	22,4	.
antiglobalisti	22,1	23,6
anarchisti	15,3	15,4
športoví chuligáni	15,0	.
nacionalisti	11,4	.
skinheads	7,7	12,1
antisemiti	7,62	.
neonacisti	4,45	9,3

Pozn.: uvedenie znaku "." znamená, že tieto skupiny v roku 2007 neboli predmetom výskumu

Najviac akceptovaným hnutím sú antifašisti, nasledujú punkáči, ich akceptácia v roku 2009 sa zvýšila. Nasledujú radikálne ekologické hnutia a antiglobalisti, tí o niečo v porovnaní s rokom 2007 stratili podporu stredoškolákov. Výraznejší pokles akceptácie vidieť pri hnutí skinheads a neonacistov.

Indexy akceptácie jednotlivých hnutí a skupín podľa pohlavia, veku, typu navštevovanej školy

Aj keď rozdiely v akceptácii jednotlivých hnutí podľa pohlavia nie sú štatisticky významné, predsa sú v niektorých prípadoch rozdiely vo vnímaní ich priateľnosti či odmietania.

Vymenované pravicové hnutia (skinheads, nacionalisti, antisemiti, neonacisti) sú viac akceptovaní chlapcami, ľavicové hnutia majú väčšiu podporu u dievčat. Výnimkou sú anarchisti – akceptuje ich viac chlapcov ako dievčat. Športových chuligánov akceptujú viac chlapci ako dievčatá.

Akceptácia extrémistických skupín stredoškolákmi rozdelenými podľa veku je rôzna. Môžeme povedať, že hnutie skinheads akceptujú o niečo viac 18 a 19 roční ako mladší stredoškoláci. Tých, ktorí patria k antisemitským hnutiam sú o niečo viac akceptovaní vekovou skupinou 19 ročných. Antiglobalisti majú najväčšiu podporu u 18-ročných. Punk je podporovaný mladými ľuďmi vo veku do 18 rokov.

Uvádzané rozdiely však nie sú štatisticky významné.

Typ navštevovanej školy sa viac prejavil ako kritérium rôznej akceptácie jednotlivých extrémistických hnutí. Výrazné je to vidieť pri akceptácii hnutia skinheads, ktoré je najmenej akceptované u gymnazistov a najviac u študentov stredného odborného učilišťa bez maturity. Podobnú tendenciu môžeme pozorovať aj pri vnímaní antisemitov, neonacistov. Opačné poradie akceptácie sa týka niektorých ľavicových hnutí, napr. antiglobalisti sú najviac prijímaní gymnazistami, najmenej študentmi odborného učilišťa bez maturity. Podobná je tendencia pri akceptácii hnutia punk, anarchistov a najvýraznejšie sa akceptujúci názor gymnazistov prejavil pri posudzovaní radikálnych ekologických hnutí. Skupina športových chuligánov je najviac akceptovaná študentmi učňovských škôl, najmenej u gymnazistov.

Záver

Výskum z roku 2009 potvrdil postoje stredoškolákov z roku 2007, podľa ktorých **rastie počet priaznivcov rôznych extrémistických hnutí**. Zdieľajú ho najmä študenti stredného odborného učilišťa s maturitou.

S názorom, že **sú na Slovensku dodržiavané ľudské práva súhlasí 40%** stredoškolákov, čo je o tri menej ako v roku 2007. Výrazne klesá presvedčenie o tom, že ľudské práva sa u nás dodržiavajú v súvislosti s vekom študentov, najstarší sú najskeptickejší. O dodržiavaní ľudských práv je presvedčená takmer polovica gymnazistov, ale len tretina študentov stredného odborného učilišťa bez maturity.

S toleranciou extrémistických názorov súhlasí takmer polovica študentov, dievčatá sú tolerantnejšie ako chlapci, toleranciu takých názorov viac pripúšťajú študenti učňovských škôl ako gymnazisti.

Takmer tri štvrtiny študentov si myslí, že správanie extrémistických skupín u nás je podobné ako v iných štátoch Európy,

V odpovedi na otázku, či aspoň jedna z marginálnych skupín spoločnosti, alebo národnostných a etnických skupín predstavuje **ohrozenie pre Slovensko**, odpovedalo pozitívne vyše 90% študentov.

Podľa výsledkov mladí ľudia vnímajú hlavne **pravicové extrémistické skupiny** (neonacisti, skinheads, nacionalisti, antisemiti) ako tie, ktoré **najviac predstavujú hrozbu pre Slovensko**. Hneď za nimi nasleduje rómska menšina. Viac ako polovica vníma ohrozenie aj zo strany anarchistov, náboženských sekt, športových chuligánov. Tesne pod hranicou 50% je uvádzaná maďarská menšina.

Podľa chlapcov ohrozením sú hlavne pravicové extrémistické skupiny (neonacisti, skinheads), na treťom mieste sú to Rómovia, pre dievčatá predstavujú ohrozenie hlavne pravcoví extrémisti.

Pravicových extrémistov ako hrozbu pre Slovensko najviac vnímajú študenti gymnázia, potom študenti stredných odborných škôl.

Výsledky jednoznačne ukázali, že študenti gymnázií a potom stredných odborných škôl vidia v **etnických a národnostných skupinách minimálne ohrozenie pre Slovensko**. Naopak za zmienku stojí vysoké percento študentov stredných odborných učilišť bez maturity, ktorí vnímajú hlavne **rómsku, ale aj maďarskú menšinu**, podobne prisťahovalcov a utečencov ako tých, ktorí by mohli znamenať hrozbu pre Slovensko. Pravdepodobne rozdiely v názoroch gymnazistov súvisia aj s úrovňou ich poznania, nadobudnutého v rámci školského systému, aj ponukou predmetov, v ktorých je väčší priestor zaoberať sa otázkami postavenia menšín v spoločnosti, ale aj vysvetliť správanie sa extrémistických skupín.

Študenti 18 roční v porovnaní s ostatnými vekovými skupinami vnímajú Rómov negatívnejšie, vnímanie maďarskej menšiny sa zlepšuje so stúpajúcim vekom. Úplne opačná tendencia je u **utečencov a príst'ahovalcov** – s rastúcim vekom narastá obava z týchto skupín obyvateľstva. Podobne sú vnímaní Arabi.

Pocit, že **trestných činov** na Slovensku motivovaných rasovou, národnostnou, etnickou neznášanlivosťou pribúda má 40% respondentov. Takmer 60% respondentov si myslí, že v mieste, kde trávia svoj voľný čas sa netreba obávať prejavov extrémistických skupín.

Výsledky jasne ukazujú, že väčšina študentov (80%) sa stotožňuje s názorom o zásahu polície voči **pravícovým extrémistom**. Najmenej sú o tom presvedčení študenti z učilišť bez maturity. Oveľa tolerantnejší sú respondenti, čo sa potvrdilo aj v iných otázkach voči **ľavicovým extrémistom**. Viac ako polovica nesúhlasí s tvrdým zásahom polície voči týmto hnutiam. Tvrdý zásah polície voči ľavicovým extrémistom najmenej podporujú študenti gymnázia.

Výrok o **zákaze náboženským sekt** podporuje 69,4% stredoškolákov.

Názor stredoškolákov na **výčiny športových chuligánov** je podobný ako na existenciu náboženských sekt. Takmer 70% si myslí, že polícia by mala voči nim postupovať čo najtvrdšie.

Ako **zdroj informácií o činnosti extrémistických hnutí** stredoškoláci na prvom mieste uviedli informácie z televízie. Nasleduje denná tlač, rozhovory s kamarátmi. Nezanedbateľné je poznanie, že viac ako tretina uviedla ako zdroj poznania internetové stránky extrémistických hnutí, tretina stredoškolákov ich pozná, z tých, čo ich poznajú je až polovica z učilišť. Je to také isté percento ako bolo vo výskume v roku 2007.

Najmenej uvádzaným zdrojom informácií o extrémizme (hneď za rozhovormi v rámci rodiny) je vyučovanie. Jednoznačne sa ukazuje, že pre pochopenie extrémistických hnutí je potrebné vytvoriť priestor v škole. Tá je v tomto smere najpovolanejšia vysvetľovať, aj varovať pred možnými následkami extrémistických hnutí vo svete aj na Slovensku.

Takmer 70% chýbajú informácie týkajúce sa pôsobenia extrémistických hnutí.

Najviac tolerantní (vyjadrené pojmom „neprekážajú mi“) sú stredoškoláci k antiglobalistom, k hnutiu punk a príslušníkom radikálnych ekologických hnutí.

Najväčšiu podporu medzi stredoškolákmi majú antifašisti (fandí im takmer 40% respondentov), o trochu viac ako 10% fandí hnutiu punk.

V porovnaní s rokom 2007 stúplo percento študentov, u ktorých sa **posilnil negatívny postoj k skinheadom a neonacistom**. Hnutie punk a anarchisti sú vnímaní v roku 2009 tolerantnejšie.

Hnutie skinheads, je najmenej akceptované u gymnazistov a najviac u študentov stredného odborného učilišť'a bez maturity. Podobnú tendenciu môžeme pozorovať aj pri vnímaní antisemitov, neonacistov.

Opačné poradie akceptácie sa týka niektorých ľavicových hnutí, napr. **antiglobalisti sú najviac prijímaní gymnazistami**, najmenej študentmi odborného učilišť'a bez maturity. Podobná je tendencia pri akceptácii hnutia punk, anarchistov a najvýraznejšie sa akceptujúci názor **gymnazistov prejavil pri posudzovaní radikálnych ekologických hnutí**. Skupina

športových chuligánov je najviac akceptovaná študentmi učňovských škôl, najmenej u gymnazistov.

III. Skúsenosti s fajčením, alkoholom, drogami, hracími automatmi

Fajčenie cigariet

Nižšie uvedená tabuľka prináša prehľad o frekvencii fajčenia za celý súbor, údaje sú uvedené v percentách. Odpovede na túto otázku môžeme porovnať s výsledkami získanými u študentov stredných škôl v roku 2003 a 2007. Údaje sú veľmi podobné. Hovorí o tom, že pokles denných fajčiarov je na úrovni roku 2007, rovnako počty príležitostných fajčiarov sú stabilizované. Mierne vzrástlo percento stredoškôľakov, ktorí nikdy neskúsili fajčiť. Rozdiely medzi jednotlivými rokmi nie sú štatisticky významné.

Tabuľka 3. 1 Distribúcie fajčenia (porovnanie rokov 2003, 2007 a 2009)

Ako často fajčíš cigarety?	2003 %	2007 %	2009 %
Denne	26,6	23,1	23,3
Príležitostne	16,5	17,3	16,4
Nefajčím	42,0	43,8	43,0
Nikdy som to nevyskúšal	14,9	15,8	17,3
Spolu	100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(6) = 5,683   p = 0,460   V = 0,031

V roku 2009 denne fajčí takmer štvrtina chlapcov, vysoké je percento denne fajčiacich dievčat. **Silný vzťah dievčat k fajčeniu** potvrdzuje aj údaj, podľa ktorého nefajčí o 7% viac chlapcov ako dievčat.

Tabuľka 3. 2 Fajčenie podľa pohlavia (%)

2009		Pohlavie		Spolu
		chlapec	dievča	%
		%	%	
Ako často fajčíš cigarety?	Denne	24,5	22,2	23,2
	Príležitostne	12,6	19,1	16,4
	Nefajčím	47,1	40,2	43,1
	Nikdy som to nevyskúšal	15,7	18,4	17,3
Spolu		100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(3) = 13,136   p = 0,004   V = 0,102

V roku 2007 sme konštatovali, že sú významné rozdiely medzi skupinami mladých respondentov **podľa veku**. S rastúcim vekom narastá počet denných fajčiarov a klesá percento tých, ktorí vôbec nefajčia. Aj v roku 2009 sú rozdiely medzi skupinami mladých ľudí v súvislosti s frekvenciou fajčenia významné. V jednotlivých vekových skupinách sme zaznamenali mierny nárast denných fajčiarov. Takmer tretina z 18 ročných respondentov fajčí denne a 19ročných viac ako tretina, tento trend sa udržal z roku 2007. V roku 2009

kleslo percento 18 a 19 ročných, ktorí vôbec nefajčia. V roku 2007 vôbec nefajčilo 41,1% 18 ročných a 40,4% 19 ročných.

Tabuľka 3. 3 Fajčenie podľa veku (%)

		Vek				Spolu
		do 16 rokov	17 rokov	18 rokov	19 a viac rokov	%
		%	%	%	%	
Ako často fajčíš cigarety?	Denne	17,9	18,9	28,6	37,4	23,3
	Príležitostne	15,4	15,5	18,7	13,2	16,4
	Nefajčím	43,6	47,2	38,8	35,2	43,1
	Nikdy som to nevyskúšal	23,1	18,4	13,8	14,3	17,3
Spolu		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(9) = 34,917 $p < 0,001$ $V = 0,096$

Štatisticky významné sú rozdiely v dennom fajčení u respondentov podľa **typu školy**, ktorý navštevujú. Najviac denných fajčiarov a najmenej nefajčiarov je medzi študentmi stredného odborného učilišťa bez maturity, naopak najmenej denných fajčiarov a najviac nefajčiarov je medzi študentmi gymnázia. Na gymnáziách poklesol počet nefajčiarov v roku 2009 o 5%. Zvýšilo sa v porovnaní s rokom 2007 o 6% tých študentov gymnázia, ktorí nikdy ani neskúšali fajčiť.

Tabuľka 3. 4 Fajčenie podľa typu školy (%)

		Typ školy				Spolu
		stredné odborné učilište bez maturity	stredné odborné učilište s maturitou	stredná odborná škola	gymnázium	%
		%	%	%	%	
Ako často fajčíš cigarety?	Denne	39,2	29,7	28,8	13,4	23,0
	Príležitostne	13,7	16,7	14,1	18,9	16,3
	Nefajčím	37,3	44,2	43,1	43,7	43,2
	Nikdy som to nevyskúšal	9,8	9,4	13,9	24,0	17,4
Spolu		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(9) = 64,530 $p < 0,001$ $V = 0,132$

Vzťah k fajčeniu súvisí s **veľkosťou bydliska študentov**, najviac denných fajčiarov je v mestách do stotisíc a väčších, najmenej nefajčiarov je v mestách s počtom obyvateľov do stotisíc, najviac nefajčiarov je z miest do desať tisíc obyvateľov. Rozdiely medzi frekvenciou fajčenia a typom bydliska respondentov nie sú štatisticky významné.

Porovnanie vzťahu k fajčeniu so **životnou úrovňou respondentov** vykazuje signifikantné rozdiely a poukazuje na skutočnosť, že denní fajčiari sa grupujú hlavne z rodín žijúcich v nedostatku, z tých, ktorí patria do tejto skupiny je denných fajčiarov takmer 70%. Viac ako tretina zo študentov, ktorí podľa ich výpovedí patria do rodín, ktoré majú obmedzené finančné prostriedky patrí tiež k denným fajčiarom. treba však uviesť, že k nízkej životnej úrovni sa prihlásilo len 5% respondentov.

Zisťovali sme či existuje súvislosť medzi spokojnosťou s **trávením voľného času** a postojom k fajčeniu. Štatisticky významné rozdiely sa nepotvrdili, fajčenie teda nemá priamu súvislosť s tým, do akej miery je mládež spokojná so spôsobmi naplňania voľného času.

Konzumovanie alkoholických nápojov

Konzumovanie alkoholických nápojov vo frekvencii denne mierne pokleslo, podobne aj vo frekvencii 2-3 krát do týždňa, aj keď výsledky môžu byť spôsobené len štatistickou odchýlkou. Ako potvrdzujú štatistické výsledky, rozdiely medzi jednotlivými rokmi nie sú signifikantné.

Tabuľka 3. 5 Distribúcie konzumácie alkoholu (porovnanie rokov 2003, 2007 a 2009)

Ako často konzumuješ alkoholické nápoje?	2003	2007	2009
Denne	1,9	2,0	1,7
2-3-krát do týždňa	11,6	9,5	8,4
Príležitostne	70,2	68,2	69,5
Nepijem	15,1	19,0	18,6
Nikdy som to nevyskúšal	1,2	1,4	1,7
Spolu	100,0	100,0	100,0

Chiákvadrát(8) = 0,149   p = 0,149   V = 0,045

Tak ako sa dalo predpokladať, denných a pravidelných konzumentov alkoholických nápojov je viac medzi **chlapcami ako dievčatami**. Rozdiely medzi týmito skupinami sú štatisticky významné. Diferencie sa stierajú v kategórii nepijem, kde sú percentá chlapcov a dievčat takmer vyrovnané. V roku 2009 mierne klesol počet dievčat, ktoré nepijú – 21,1% v roku 2007 a 19,5% v roku 2009.

Tabuľka 3. 6 Distribúcie frekvencie konzumácie alkoholu podľa pohlavia (%)

2009		Pohlavie		Spolu
		chlapec	dievča	%
		%	%	
Ako často konzumuješ alkoholické nápoje?	Denne	2,9	,7	1,6
	2-3-krát do týždňa	13,8	4,6	8,4
	Príležitostne	64,4	73,4	69,7
	Nepijem	17,4	19,5	18,7

	Nikdy som to nevyskúšal	1,5	1,8	1,7
Spolu		100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(4) = 44,260 p < 0,001 V = 0,187

Pitie alkoholických nápojov **súvisí s vekom respondentov**, aj keď nie na úrovni štatistickej významnosti. Najviac pravidelných konzumentov je vo veku 18 rokov, podobne tomu bolo aj v roku 2007. Pätina z tých, čo vôbec nepijú sú vo veku 16-17 rokov, ich počet v porovnaní s rokom 2007 vzrástol (z 18,5% na 22,6 v roku 2009). Najmenej nepijúcich je 18-ročných.

Tabuľka 3. 7 Distribúcie frekvencie konzumácie alkoholu podľa veku (%)

2009		Vek				Spolu
		do 16 rokov	17 rokov	18 rokov	19 a viac rokov	%
		%	%	%	%	
Ako často konzumuješ alkoholické nápoje?	Denne		1,4	2,9	1,1	1,7
	2-3-krát do týždňa	6,2	6,8	11,9	7,7	8,4
	Príležitostne	69,2	68,6	70,1	73,6	69,6
	Nepijem	22,6	21,3	13,8	16,5	18,7
	Nikdy som to nevyskúšal	2,1	2,0	1,2	1,1	1,7
Spolu		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(12) = 26,799 p = 0,008 V = 0,084

Najviac pravidelných konzumentov alkoholických nápojov **je vo väčších mestách**. Najmenej nepijúcich stredoškolačkov žije v mestách do sto tisíc obyvateľov. Najviac nepijúcich je v mestách do 50 tisíc obyvateľov. Rozdiely však nie sú signifikantné.

Denné pitie je najfrekvencovanejšie v skupine študentov **stredného odborného učilišťa** bez maturity. Pitie niekoľkokrát do týždňa je zastúpené hlavne u študentov stredného odborného učilišťa s maturitou. Príležitostné pitie je takmer rovnaké vo všetkých typoch škôl a dosahuje úroveň 70%. Najviac nepijúcich (1/4) je medzi študentmi stredného odborného učilišťa bez maturity a za nimi nasledujú gymnazisti.

Tabuľka 3. 8 Distribúcie frekvencie konzumácie alkoholu podľa typu školy (%)

		Typ školy				Spolu
		stredné odborné učilište bez maturity	stredné odborné učilište s maturitou	stredná odborná škola	gymnázium	%
		%	%	%	%	
Ako často konzumuješ	Denne	3,9	1,4	2,2	1,0	1,7
	2-3-krát do	5,9	15,2	9,0	6,1	8,4

alkoholické nápoje?	týždňa					
	Príležitostne	58,8	71,7	70,3	69,5	69,7
	Nepijem	27,5	10,1	17,5	21,3	18,6
	Nikdy som to nevyskúšal	3,9	1,4	,9	2,2	1,6
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Chíkvadrát(12) = 30,381 p = 0,002 V = 0,090

Pravidelní konzumenti pochádzajú z **ekonomicky najslabších rodín** (podľa vlastného priradenia sa študenta do konkrétnej kategórie). Súčasne štvrtina z tých, ktorí patria do tejto skupiny nepijú vôbec.

Najviac denných konzumentov alkoholu patrí do skupiny tých, ktorí **nie sú spokojní s tým, ako trávia voľný čas**. Súčasne v tejto skupine tretina vôbec nepije alkohol a polovica príležitostne. Ak spočítame stredoškóľákov, ktorí pijú denne, resp. 2-3 krát do týždňa, je ich takmer toľko ako tých, ktorí pijú denne a nie sú spokojní s náplňou voľného času. Môžeme konštatovať, že spokojnosť s trávením voľného času štatisticky významne nesúvisí s konzumáciou alkoholu.

Skúsenosti s nelegálnymi drogami

Porovnania rokov 2003 – 2007 – 2009 vypovedajú o **miernom náraste percenta stredoškóľákov, ktorí majú skúsenosť s nelegálnymi drogami** a naopak mierne klesá percento tých, ktorí ich ešte nevyskúšali. Od roku 2003 môžeme sledovať mierny pokles počtu tých, ktorí drogu nevyskúšali. V porovnaní s rokom 2007 mierne kleslo percento študentov, ktorí skúsili drogu opakovane, ale je to viac ako bolo v tejto skupine stredoškóľákov v roku 2003.

Tabuľka 3. 9 Distribúcie skúsenosti s nelegálnymi drogami (porovnanie rokov 2003, 2007 a 2009)

Skúšal si niekedy niektorú z nelegálnych drog?	2003	2007	2009
Vyskúšal som ju raz	16,4	17,3	19,3
Vyskúšal som ju opakovane	11,9	14,5	13,8
Ak je príležitosť, opakovane sa k nej vraciam	6,6	5,4	5,2
Ešte som drogu neskúsil	65,1	62,8	61,7
Spolu	100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(6) = 8,148 p = 0,227 V = 0,037

V porovnaní s rokom 2007 o 4% viac **chlapcov** vyskúšalo drogu. Menej chlapcov (15,4%) v roku 2009 ju vyskúšalo opakovane (18% v roku 2007), ale viac **dievčat** (12,6%) (v roku 2007 to bolo 11,5%). V roku 2009 mierne narástol počet chlapcov a dievčat, ktorí drogu ešte nevyskúšali. Rozdiely medzi chlapcami a dievčatami v skúsenostiach s nelegálnymi drogami je signifikantný.

Tabuľka 3. 10 Distribúcie skúsenosti s nelegálnymi drogami podľa pohlavia (%)

2009		Pohlavie		Spolu
		chlapec	dievča	%
		%	%	
Skúšal si niekedy niektorú z nelegálnych drog?	Vyskúšal som ju raz	23,9	16,2	19,4
	Vyskúšal som ju opakovane	15,4	12,6	13,7
	Ak je príležitosť, opakovane sa k nej vraciam	6,7	3,9	5,1
	Ešte som drogu neskúsil	53,9	67,3	61,8
Spolu		100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(3) = 24,656 $p < 0,001$ $V = 0,140$

V roku 2007 výskum potvrdil, že **vek** je ukazovateľom, podľa ktorého sa významne líšia mladí ľudia v konzumácii drog: čím vyšší vek, tým menej tých, ktorí drogu ešte nevyskúšali. Takmer polovica 43,2% mladých vo veku 19 a viac rokov mala v roku 2007 skúsenosť s drogami, v roku 2009 je ich o niečo menej (41,8%). V najvyššej vekovej kategórii sa znížilo percento tých, ktorí sa k droge vrátili opakovane (z 23,4% na 19,8%). V tejto vekovej skupine sa znížilo percento tých, ktorí sa k droge vracajú opakovane, ak sa naskytne príležitosť (5,4% v roku 2007). Naopak viac najmladších študentov (v porovnaní s rokom 2007) by drogu použili opakovane, ak by sa naskytla príležitosť.

Tabuľka 3. 11 Distribúcie skúsenosti s nelegálnymi drogami podľa veku (%)

2009		Vek				Spolu
		do 16 rokov	17 rokov	18 rokov	19 a viac rokov	%
		%	%	%	%	
Skúšal si niekedy niektorú z nelegálnych drog?	Vyskúšal som ju raz	12,3	18,4	23,3	22,0	19,3
	Vyskúšal som ju opakovane	13,3	11,4	15,5	19,8	13,7
	Ak je príležitosť, opakovane sa k nej vraciam	3,6	5,0	6,8	2,2	5,2
	Ešte som drogu neskúsil	70,8	65,2	54,4	56,0	61,8
Spolu		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(9) = 26,906 $p = 0,001$ $V = 0,084$

Výsledky dokumentujú súvis medzi skúsenosťami s drogou a **veľkosťou bydliska** mladých ľudí – čím väčšie mesto, tým menšie percento mladých ľudí sa nedostalo do priameho kontaktu s drogou – nevyskúšali ju. Najviac opakovaných skúseností majú respondenti z najväčších lokalít, vyššie je percento mladých ľudí z lokalít do 100 000 obyvateľov, ktorí sa k droge vracajú vždy vtedy, ak majú príležitosť. Je ich dvakrát viac ako

v mestách nad 100 000 obyvateľov. Vo veľkých mestách v roku 2009 mierne kleslo percento tých, ktorí ešte drogu nevyskúšali. Podobný trend bol aj v roku 2007. Skúsenosti s nelegálnymi drogami **podľa typu navštevovanej školy** nie sú štatisticky významné, študenti gymnázia sú najviac zastúpení v skupine „ešte som drogu neskúsil (64,8%), ale na všetkých školách je ich viac ako polovica, čo takúto skúsenosť zatiaľ nemajú. V porovnaní s rokom 2007 sa znížilo percento tých, ktorí ešte nemajú skúsenosť s drogami.

Tabuľka 3. 12 Distribúcie skúsenosti s nelegálnymi drogami podľa typu navštevovanej školy (%)

		Typ školy				Spolu
		stredné odborné učilište bez maturity	stredné odborné učilište s maturitou	stredná odborná škola	gymnázium	%
		%	%	%	%	
Skúšal si niekedy niektorú z nelegálnych drog?	Vyskúšal som ju raz	21,6	22,3	20,8	16,1	19,1
	Vyskúšal som ju opakovane	19,6	16,5	11,8	14,6	13,8
	Ak je príležitosť, opakovane sa k nej vraciam	2,0	5,0	6,1	4,5	5,2
	Ešte som drogu neskúsil	56,9	56,1	61,3	64,8	62,0
Spolu		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Chiákvadrát(9) = 11,849 p = 0,222 V = 0,056

Hra na hracích automatoch

Tabuľka porovnáva frekvenciu kontaktu študentov stredných škôl s hracími automatmi v rokoch 2003 – 2007 – 2009. Poukazuje na mierny pokles záujmu o hru na hracích automatoch a rastúce percento tých, ktorí hru ešte nevyskúšali.

Tabuľka 3. 13 Distribúcie frekvencie kontaktu s hracími automatmi (porovnanie rokov 2003, 2007 a 2009)

Frekvencia kontaktu s hracími automatmi	2003 %	2007 %	2009 %
Často hrám	1,0	0,9	0,6
Len keď mám peniaze	1,1	,8	1,0
Málokedy	6,8	6,8	4,7
Hru som len vyskúšal	36,5	33,2	28,9
Ešte som to nevyskúšal	54,7	58,3	64,8
Spolu	100,0	100,0	100,0

Chiákvadrát(8) = 24,021 p = 0,002 V = 0,063

Ak porovnáme skúsenosti **chlapcov a dievčat** s hracími automatmi, v oboch skupinách sme zaznamenali pokles u tých, ktorí hru len vyskúšali. O 13% viac dievčat v roku 2007 hru doteraz nevyskúšalo a o 5% viac chlapcov.

Vo výskume v roku 2009 sa potvrdil súvis medzi **vekom** a skúsenosťami s hracími automatmi. Vekom pribúda skúsenosti a klesá počet tých, ktorí sa doteraz nedostali do kontaktu s automatmi. Vo vekovej kategórii 19 ročných je viac tých, ktorí s automatmi prišli do styku ako tých, ktorí hru na nich nevyskúšali.

Tabuľka 3. 14 Distribúcie frekvencie kontaktu s hracími automatmi podľa veku (%)

2009		Vek				Spolu
		do 16 rokov	17 rokov	18 rokov	19 a viac rokov	%
		%	%	%	%	
Frekvencia kontaktu s hracími automatmi	Často hrám		,7	,7		,6
	Len keď mám peniaze		,9	1,7	1,1	1,0
	Málokedy	1,0	4,3	6,1	8,8	4,7
	Hru som len vyskúšal	24,2	26,1	30,3	48,4	28,8
	Ešte som to nevyskúšal	74,7	68,0	61,3	41,8	64,9
Spolu		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(12) = 43,893 $p < 0,001$ $V = 0,108$

Najviac skúsenosti s hracími automatmi majú študenti z miest do sto tisíc obyvateľov, je to takmer polovica z tých, ktorí v nich žijú. Najmenej skúsenosti majú študenti žijúci v obciach od dvoch do päťtisíc obyvateľov. Typ navštevovanej školy nie je v priamom súvisi s hrou na automatoch.

Tabuľka 3. 15 Distribúcie frekvencie kontaktu s hracími automatmi podľa typu navštevovanej školy (%)

		Typ školy				Spolu
		stredné odborné učilište bez maturity	stredné odborné učilište s maturitou	stredná odborná škola	gymnázium	%
		%	%	%	%	
Frekvencia kontaktu s hracími automatmi	Často hrám		1,4	,4	,8	,6
	Len keď mám peniaze	5,9	2,9	,7	,4	1,0
	Málokedy	9,8	5,0	5,0	3,8	4,7

	Hru som len vyskúšal	29,4	36,0	30,0	25,5	28,8
	Ešte som to nevyskúšal	54,9	54,7	64,0	69,6	64,8
Spolu		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Chíkvadrát(12) = 34,255 p = 0,001 V = 0,096

Záver

Pokiaľ ide o výsledky postoja mladých ľudí k závislostiam, pri porovnaní roku 2009 s rokmi 2007 a 2003 sa potvrdila skutočnosť, že napriek intenzívnej osвете, poskytovaní dostatku informácií o škodlivosti fajčenia, alkoholu, drog sa znižuje frekvencia kontaktu s jednotlivými zdravíu škodlivými látkami len veľmi pomaly.

Fajčenie

V roku 2007 sme konštatovali, že sa o niekoľko percent znížil počet denných fajčiarov a trochu stúplo percento tých, čo vôbec nefajčia. **V roku 2009 celkovo v jednotlivých vekových skupinách sme zaznamenali mierny nárast denných fajčiarov.** Podobne ako v roku 2007 sa potvrdila tendencia **nárastu fajčiarov spolu s vekom**, viac ako tretina 19-ročných fajčí denne. **Najčastejšie fajčia študenti stredných odborných učilíšť bez maturity**, najmenej gymnazisti. v roku 2009 je v porovnaní s rokom 2007 menej nefajčiacich gymnazistov. Za pozornosť stojí **vysoke percento fajčiacich dievčat**. Tých čo fajčia denne a tých čo fajčia príležitostne je takmer 40%, vzrástlo percento aj denne fajčiacich dievčat.

Vôbec nefajčí viac chlapcov ako dievčat.

Zaznamenali sme štatisticky významnú **súvislosť medzi fajčením a deklarovanou životnou úrovňou rodín** – v študenti z rodín s najnižšou životnou úrovňou podstatne viac fajčia. Údaj by však vyžadoval ďalšie overenie vzhľadom na nízke zastúpenie študentov v kategóriách s nízkou životnou úrovňou.

Spokojnosť s trávením voľného času nie je v priamom súvisi s postojom k fajčeniu.

Konzumácia alkoholických nápojov

V roku 2007 sme uvádzali, že v porovnaní s rokom 2003 sa javí konzumácia alkoholu nižšia, stúplo percento abstinentov, **v roku 2009 môžeme dodať, že vo frekvencii denne, aj vo frekvencii 2-3 krát do týždňa mierne pokleslo pitie alkoholu.** Výsledky môžu byť spôsobené len náhodnou odchýlkou.

Potvrdilo sa, že **denných a pravidelných konzumentov alkoholických nápojov je viac medzi chlapcami ako dievčatami.** Rozdiely medzi týmito skupinami sú štatisticky významné. Diferencie sa stierajú v kategórii nepijem, kde sú percentá chlapcov a dievčat takmer vyrovnané. Aj keď mierne, **predsa v roku 2009 stúplo percento dievčat, ktoré konzumujú alkohol.**

Pitie alkoholických nápojov **súvisí s vekom respondentov**, aj keď nie na úrovni štatistickej významnosti. **Najviac pravidelných konzumentov je vo veku 18 rokov**, podobne tomu bolo aj v roku 2007. Päťina z tých, čo vôbec nepijú sú vo veku 16-17 rokov, ich počet v porovnaní s rokom 2007 vzrástol.

Najviac pravidelných konzumentov alkoholických nápojov je vo väčších mestách. Najmenej nepijúcich stredoškóľakov žije v mestách do sto tisíc obyvateľov.

Môžeme konštatovať, že spokojnosť s trávením voľného času nesúvisí s kontumáciou alkoholu.

Skúsenosti s nelegálnymi drogami

Porovnania rokov 2003 – 2007 – 2009 vypovedajú o **miernom náraste percenta stredoškolákov, ktorí majú skúsenosť s nelegálnymi drogami** a naopak mierne klesá percento tých, ktorí ich ešte nevyskúšali.

V porovnaní s rokom 2007 **o 4% viac chlapcov vyskúšalo drogu. Menej chlapcov v roku 2009 drogu vyskúšalo opakovane, ale viac dievčat** ako v roku 2007. V roku 2009 mierne narástol počet chlapcov a dievčat, ktorí drogu ešte nevyskúšali. Rozdiely medzi chlapcami a dievčatami v skúsenostiach s nelegálnymi drogami sú signifikantné.

V roku 2009 výskum potvrdil, že vek je ukazovateľom, podľa ktorého sa významne líšia mladí ľudia v konzumácii drog: **čím vyšší vek, tým menej tých, ktorí drogu ešte nevyskúšali**. Takmer polovica 43,2% mladých vo veku 19 a viac rokov mala v roku 2007 skúsenosť s drogami, v roku 2009 je ich o niečo menej (41,8%). **V najvyššej vekovej kategórii sa znížilo percento tých, ktorí sa k droge vrátili opakovane**. (z 23,4% na 19,8%). V tejto vekovej skupine sa znížilo percento tých, ktorí sa k droge vracajú opakovane, ak sa naskytne príležitosť (5,4% v roku 2007). Naopak viac najmladších študentov (v porovnaní s rokom 2007) by drogu použili opakovane, ak by sa naskytla príležitosť.

Hra na hracích automatoch

Frekvencia kontaktu študentov stredných škôl s hracími automatmi v rokoch 2003 – 2007 – 2009 poukazuje **na mierny pokles záujmu o hru na hracích automatoch** a rastúce percento tých, ktorí hru ešte nevyskúšali

Záver

Celoslovenský výskum realizovaný na rozsiahlej vzorke stredoškolákov, rôznych typov stredných škôl, potvrdil niektoré trendy naznačované aj v predošlých šetreniach, hlavne v roku 2007.

Pokiaľ ide o voľnočasové aktivity, výskum potvrdil tendencie, ktoré boli zjavné už aj v roku 2007. Týka sa to hlavne kontaktu s médiami. U stredoškolákov v roku 2009 pri porovnaní s rokmi 2003 a 2007, poklesla frekvencia kontaktu s klasickými médiami (čítanie dennej tlače, časopisov, sledovanie televízie, počúvanie rozhlasu), naopak vzrástla frekvencia kontaktu s internetom (komunikácia, práca na internete). Potešujúci môže byť mierny nárast čítania kníh.

Zreteľnejšia je tendencia hodnotenia objemu voľného času podľa jeho náplne. Stredoškoláci, ktorí hovoria, že majú veľa voľného času, trávajú ho viac pasívne – televízia, počúvanie rozhlasu, oddychovanie, počítačové hry, chaty. Naopak, tí ktorí subjektívne majú pocit nedostatku voľného času, ho naplňujú viac zmysluplnými aktivitami, ako je samoštúdium, čítanie kníh, spoločné chvíle so súrodencami aj pomoc v domácnosti.

K zaujímavým trendom patrí posilnenie vplyvu rodičov na výber voľnočasových aktivít. U tých študentov, u ktorých náplň voľného času ovplyvňujú hlavne rodičia sa to prejavilo vo všetkých aktivitách súvisiacich s rodinou: viac sa rozprávajú s rodičmi, viac času trávajú so súrodencami, viac spoločne pozerajú televíziu. Častejšie sa starajú o domáce zvierata,

pomáhajú v domácnosti, chodia do kostola na bohoslužby. Aj keď frekvencia ich kontaktu s internetom je vysoká, trávajú pri ňom menej času ako tí, ktorí vplyv rodičov na náplň voľného času nepociťujú tak intenzívne.

Výskum potvrdil opodstatnenosť vytvárať typológiu mládeže na základe voľnočasových aktivít. Poskytuje plastický obraz o vzájomnom prepojení týchto aktivít a sociodemografických znakov stredoškolákov.

Výskum z roku 2009 potvrdil postoje stredoškolákov z roku 2007, podľa ktorých rastie počet priaznivcov rôznych extrémistických hnutí. Zdieľajú ho najmä študenti stredného odborného učilišťa s maturitou. Takmer polovica stredoškolákov (viac dievčatá) súhlasia s toleranciou voči extrémistickým názorom.

Negatívne sú vnímané hlavne pravicové extrémistické hnutia, ktoré sú podľa stredoškolákov hrozbou pre Slovensko, nasleduje rómska menšina. Takmer polovica vidí ohrozenie aj v maďarskej menšine. Tieto názory sa rôznia podľa typu navštevovanej školy. Napr. vysoké percento študentov stredných odborných učilíšť bez maturity vníma hlavne rómsku, ale aj maďarskú menšinu, podobne prisťahovalcov a utečencov ako tých, ktorí by mohli znamenať hrozbu pre Slovensko, naopak gymnazisti v týchto skupinách nevidia alebo keď áno, tak len minimálne ohrozenie pre Slovensko.

Výsledky jasne ukazujú, že viac ako tri štvrtiny študentov sa stotožňujú s názorom o zásahu polície voči pravicovým extrémistom. Najmenej sú o tom presvedčení študenti z učilíšť bez maturity. oveľa tolerantnejší sú respondenti voči ľavicovým extrémistom. Viac ako polovica, predovšetkým gymnazisti, nesúhlasí s tvrdým zásahom polície voči týmto hnutiam.

K dôležitým, najmä pre ďalšiu prácu s mládežou patrí údaj, že viac ako tretina uviedla ako zdroj poznania o extrémistických hnutiach ich internetové stránky. Z tých, čo ich poznajú, je až polovica z učilíšť. Je to také isté percento ako bolo vo výskume v roku 2007.

Autori:

Doc. PhDr. Elena Hradiská, CSc.

Fakulta masmédií Bratislavskej vysokej školy práva, Bratislava

Doc. PhDr. Alojz Ritomský, CSc.

Fakulta sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského, Bratislava